

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo:19100//2011/3517826438

EKONOMICKÝ VÝVOJ MEXIKA

Diplomová práca

2011

Bc. Lucia Polčíková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

EKONOMICKÝ VÝVOJ MEXIKA

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: 6221 8 00 - Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárska diplomacia

Školiteľ: prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc.

Bratislava 2011

Bc. Lucia Polčíková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Pod'akovanie

Chcela by som sa poďakovať prof. Ing. Ľudmile Lipkovej, CSc. za jej odbornú pomoc pri písaní tejto práce.

ABSTRAKT

POLČÍKOVÁ, Lucia: Ekonomický vývoj Mexika. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2011, 74s

Cieľom záverečnej práce je stručná charakteristika ekonomického vývoja Mexika a zároveň analýza aktuálnych problémov mexickej spoločnosti. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje jeden graf, sedem tabuliek a jeden obrázok. Prvá kapitola je venovaná stručnej charakteristike ekonomiky Mexika, jej pôsobenie v NAFTA a aktuálnym problémom krajiny. V ďalších častiach sú opísané ciele práce, metodika práce a metódy skúmania. Posledná časť sa zaoberá ekonomickými krízami, ktoré vážne ovplyvnili rozvoj Mexika a prognózy ďalšieho vývoja ekonomiky Mexika. Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza ekonomických kríz a vplyv daných riešení na budúci rozvoj hospodárstva Mexika.

Kľúčové slová: Mexiko, USA, NAFTA, kríza, vývoj, hospodárstvo, nestabilita, korupcia, dlh, kriminalita, úver, neistota, prepád, medzinárodné organizácie, spolupráca, politika

ABSTRACT

POLČÍKOVÁ, Lucia: Economic Development of Mexico. - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations, Department of international political relations. - Tutor: prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc.. - Bratislava: FMV EU, 2011, 74s

The aim of the thesis is a brief description of the economic development of Mexico and also the analysis of the problems of Mexican society. The work is divided into four chapters. Includes one graph, seven tables and one image. The first chapter gives a brief description of the economy of Mexico, its participation in NAFTA and the current problems of the country. The following sections describe the work objectives, methodology and work methods of examination. The last part deals with the economic crisis, which seriously affected the development of Mexico and forecasts for further economic development of Mexico. The result of solving the problem is the analysis of the economic impact of the crisis and solutions for future economic development of Mexico.

Keywords: Mexico, U.S., NAFTA, crisis, development, economy, instability, corruption, debt, crime, credit, uncertainty, depression, international organizations, cooperation, policy

Obsah

Úvod.....	1
1. Súčasný stav ekonomiky Mexika doma a v zahraničí	3
1. 1 Všeobecná charakteristika	4
1. 2 Zahraničné ekonomické vzťahy Mexika	7
1. 2. 1 Systém organizácie a riadenia zahraničného obchodu	11
1. 2. 2 Ciele zahraničnoobchodnej politiky	13
1. 2. 3 Dovozný a vývozný režim	14
1. 2. 4 Proexportné programy	15
1. 3 Zahraničnopolitické styky Mexika	16
1. 3. 1 Systém organizácie a riadenia zahraničných vzťahov	17
1. 3. 2 Vnútropolitický vývoj a zahraničná politika	18
1. 4 Mexiko a NAFTA	23
1. 4. 1 Základné údaje o NAFTA.....	23
1. 4. 2 Dôvody integrácie.....	24
1. 4. 3 Význam NAFTA pre Mexiko	25
1. 5 Štruktúra HDP Mexika	26
1. 5. 1 Priame zahraničné investície Mexika	27
1. 5. 2 Priemysel – štruktúra, tempo rastu, nosné obory.....	29
1. 5. 3 Stavebníctvo.....	31
1. 5. 4 Poľnohospodárstvo	32
1. 5. 5 Služby	35
1. 5. 6 Infraštruktúra (doprava, telekomunikácie, energetika - z toho jadrová).....	36
1. 5. 7 Rozvojová pomoc	38
1. 6 Aktuálne problémy mexickej spoločnosti.....	39
1. 6. 1 Etnicity Mexika.....	40
1. 6. 2 Zapatisti, história a súčasnosť.....	43
1. 6. 3 Postavenie ženy v mexickej spoločnosti.....	44
1. 6. 4 Hlavné mesto – Ciudad de México.....	45
1. 6. 5 Kriminalita	46
2. Ciele	48
3. Metodika práce a metódy skúmania	49
4. Výsledky práce a diskusia.....	51
4. 1 Ekonomické krízy Mexika.....	51
4. 1. 1 Dlžnícka kríza	52
4. 1. 2 Bradyho plán.....	53
4. 1. 3 Washingtonský konsenzus	55
4. 1. 4 Mexická kríza 1994	58
4. 1. 5 Regulačné zlyhanie, rast úverov a nástup krízy.....	59
4. 1. 6 Makroekonomická spätná väzba úverovej expanzie	60
4. 1. 7 Finančný pôvod krízy	63
4. 1. 8 Kritika reštrukturalizácie pod záštitou MMF a SB.....	66
4. 2 Prognózy vývoja ekonomiky	69
Záver	72
Použitá literatúra	75

Zoznam obrázkov, grafov a tabuliek

Obrázok č.1: Administratívne členenie Mexika

Tabuľka č.1: Silné a slabé stránky ekonomiky Mexika

Tabuľka č.2: Ekonomický rast Mexika

Tabuľka č.3: Priame zahraničné investície Mexika v miliónoch USD

Tabuľka č.4.: Základné makroekonomické ukazovatele

Tabuľka č.5: Saldo medzinárodných devízových rezerv v Banco de México v mld. USD

Tabuľka č.6: Počet zamestnaných osôb v stavebníctve

Tabuľka č.7: Odhad makroekonomických ukazovateľov mexickej ekonomiky na rok 2011

Graf č.1: Regulačné reformy a rýchlosť zotavenia z krízy na príklade Mexika a Kórei

Zoznam použitých skratiek

APEC - Ázijskopacifická ekonomická spolupráca

BANCOMEXT - Národná banka Mexika pre zahraničný obchod

BR OSN – Bezpečnostná rada Organizácie spojených národov

CEO - Chief executive officer tzn. Výkonný riaditeľ

Cetes - Poukážky z národnej pokladnice vydávané Ministerstvom financií Mexika

EÚ – Európska únia

GATT – Všeobecná dohoda o clách a obchode

HDP – Hrubý domáci produkt

LA – Latinská Amerika

MaSP – malé a stredné podniky

MERCOSUR - Spoločný trh juhu

MH – Ministerstvo hospodárstva

MMF – Medzinárodný menový fond

OAŠ - Organizácia amerických štátov

OECD - Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

OSN – Organizácia spojených národov

USA – Spojené štáty americké

WTO - Svetová obchodná organizácia

Úvod

Mexiko je latinskoamerický štát v južnej časti Severnej Ameriky medzi Karibským morom, Mexickým zálivom a Tichým oceánom. Na severe hraničí so Spojenými štátmi americkými, na juhu s Guatemalou a Belize.

Mexiko nepochybne patrí medzi jednu z veľmi významných ekonomík sveta. Vďaka vysokému počtu obyvateľov, rozlohe, objemu vytvoreného HDP a mnohých iných ekonomických, politických, geografických a demografických aspektov je Mexiko jednou z najdôležitejších krajín amerického kontinentu. Od konca 90-tych rokov si úspešne zosilňuje pozíciu medzi významnými svetové ekonomiky. Mexiko je najväčší producent sveta striebra a jeden z piatich hlavných výrobcov oleje.

Ekonomika Mexika je súčasťou Severoamerickej dohody o voľnom obchode (NAFATA), trilaterálny obchodný blok v regióne zložený z USA, Kanady a Mexika. Ekonomika Mexika je silno spätá s hospodárstvom USA, nakoľko je krajina závislá na exportoch zo Spojených štátov amerických.

Danú tému diplomovej práce som si vybrala, pretože vývoj Mexika z ekonomického hľadiska je veľmi zaujímavý, nakoľko existuje viacero rôznych faktorov, ktorého ho ovplyvnili a naďalej ovplyvňujú, či už sú to činitele ekonomického, politického alebo iného charakteru.

Cieľom diplomovej práce je poukázať na ekonomický vývoj Mexika a súčasnú hospodársku situáciu krajiny. Mexiku sa podarilo z diverzifikovaného územia, po mnoho desiatok rokov kolonizovanom španielskymi okupantmi, vytvoriť ekonomiku naberajúcu na sile z roka na rok. Krajina sa postupne zaradila medzi veľmi významne ekonomiky sveta, čo nebola ľahká cesta, nakoľko i keď Mexiko patrí geograficky do Severnej Ameriky, v prípade systému riadenia štátu, mentality obyvateľstva a kultúry patrí do Latinskej Ameriky.

Práca je rozdelená na tri kapitoly. Prvá kapitola je nazvaná súčasný stav ekonomiky Mexika doma a v zahraničí a obsahuje základné informácie o Mexiku, informácie o územnom členení, obyvateľstve, stručnú históriu krajiny a základné znaky kultúry a vývoja spoločnosti. V nadväznosti je opísané súčasné postavenie Mexika v svetovom hospodárstve a jej aktivity v oblasti zahraničnej politiky ako aj fungovanie vnútroštátneho princípu politického zriadenia. V druhej časti sa venujeme ekonomickej stránke vývoju Mexika ku súčasnému stavu, jeho princípov, nástrojom a zahranično-obchodnej politike.

Oboznamujeme s hlavnými hnacími činiteľmi hospodárstva ako aj slabými stránkami krajiny. V tejto kapitole rozoberáme tiež systém riadenia štátu a manažment zahraničných ekonomických vzťahov i zahraničných stykov, ktoré majú uľahčiť pochopenie vývoju ekonomiky Mexika. Historickému vývoju sa venujeme z dôvodu dôležitosti poznať súvislosti a príčiny, ktoré priviedli ekonomiku krajiny do dnešného stavu. Podrobne sme opísali aj aktuálne problémy mexickej spoločnosti, ako sú napríklad etnicity Mexika, hospodárstvo, postavenie ženy v mexickej spoločnosti a kriminalita. Sú využité najmä teoretické poznatky získané počas štúdia danej problematiky.

V druhej kapitole pomenovanej ciele práce, metodika práce a metódy skúmania oboznamuje so základnými cieľmi práce a zvolenými spôsobmi metodiky práce. Nakoľko je riešená problematika veľmi obšírnou témou, považovali sme za dôležité určiť si hlavné a čiastkové ciele práce.

V tretej kapitole analyzujeme problematické obdobia ekonomického vývoju Mexika ako aj faktory, ktorým možno pripisovať zodpovednosť za vznik kríz. Ďalej sú v tejto kapitole obsiahnuté konkrétne štatistiky opisujúce priebeh kríz ako aj výsledky krokov podniknutých na záchranu hospodárstva a jeho opätovného naštartovania. V závere sme načrtli prognózy ďalšieho rozvoja krajiny.

1. Súčasný stav ekonomiky Mexika doma a v zahraničí

Mexiko nepochybne patrí medzi jednu z veľmi významných ekonomík sveta. Vďaka vysokému počtu obyvateľov, rozlohe, objemu vytvoreného HDP a mnohých iných ekonomických, politických, geografických a demografických aspektov je Mexiko jednou z najdôležitejších krajín amerického kontinentu. Od konca 90-tych rokov si úspešne zosilňuje pozíciu medzi významnými svetové ekonomiky.

Jeho cesta k úspech nebola ľahká a ani zďaleka nie je ukončená. Po príchode španielskych conquistadorov¹ na čele s Hernánom Cortésom a krvavých bojoch v r. 1519-21 kedy bola Aztécka ríša rozvrátená a v roku 1535 vznikla španielska kolónia Nové Španielsko, ktoré sa v 16.-17. stor. rozšírilo na celé Mexiko, juh dnešných USA a do priľahlej latinskoamerickej oblasti. Až dňa 16. 9. 1810 sa začalo protišpanielske ľudové povstanie (dnes štátny sviatok), ktoré vyvrcholilo 28. 9. 1821 vyhlásením nezávislosti Mexika ako cisárstva, keď sa rok na to generál Augustín de Itúrbide vyhlásil za cisára Augustína I. Bol však zvrhnutý a popravený republikánmi, ktorí 4.10.1824 vyhlásili federatívnu republiku. Od roku 1821 kedy Mexiko získalo nezávislosť spod nadvlády Španielska, si krajina prežila viacero politických i ekonomických kríz, ktoré mali neblahý dopad na jeho vývoj. V ďalších desaťročiach bola krajina dejiskom rady vnútropolitických otrasov a vojenských konfliktov. Tieto nepokoje vyplývali aj z faktu, že na území krajiny žije viacero osobitých civilizácií - mestici 60%, Indiáni 30%, belosi a kreoli 10%² a vznikajú tu etnické konflikty. Vládi sa doteraz nedarí vytvoriť efektívny prístup národnostného „my“ na podporu zaradenie mexických indiánov do spoločnosti. Toto vylúčenie je jednou z hlavných príčin etnicky založeného povstania znevýhodnených menšín, ako sú Zapatistas v štáte Chiapas. Ďalším úderom pre Mexiko bola vojna s USA v rokoch 1845-48, v dôsledku ktorej musela krajina postúpiť USA široký pás územia medzi Texasom a Pacifikom; Mexiko stratilo Texas, Nové Mexiko, Arizonu, Utah, Nevadu a Kaliforniu (polovicu svojho pôvodného územia).

Politická sféra bola nejednotná, rozdelená medzi liberálov a konzervatívnych. Boje o moc sa v tomto období týkali hlavne otázok príklonu k cirkvi a zmenšeniu jej politickej a ekonomickej moci. Na politickej scéne sa striedali viacero panovníkov, ale až v roku 1876, keď sa moci ujal Porfirio Díaz, krajina zaznamenala pokrok. Krajine vládol takmer

¹ vojaci a dobrodruhovia bažiaci za zlatom, striebrom a pôdou

² Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

35 rokov tvrdou rukou a podarilo sa mu prostredníctvom modernizačných reforiem uviesť Mexiko do stabilného stavu. Porfírio Díaz otvoril krajinu pre zahraničných investorov a bol považovaný za lojálneho priateľa USA. Jeho diktatúra dala nakoniec impulz k mexickej revolúcii v rokoch 1910-17, ktorá sa vyvinula v brutálnu civilnú vojnu na konci ktorej bola schválená Ústava Mexika platná dodnes.

Po 2. svetovej vojne sa Mexiko politicky aj hospodársky stalo jednou z najstabilnejších krajín Latinskej Ameriky. Výnimkou bolo len povstanie mayských roľníckych partizánov „zapatistov“ z frontu FZLN v r. 1994-97 v južnom štáte Chiapas za autonómne práva indiánskej komunity a ďalšie roľnícke povstanie v štáte Guerrero (1996), rok po zastrelení 17 roľníkov políciou v júni 1995. Od nástupu prezidenta Vicente Foa Quesadu r. 2000 sa uplatňuje demokratický systém a trhové ekonomické reformy.³

1. decembra 2006 sa po kontroverzných voľbách stal prezidentom Felipe Calderón, člen pravicovej strany PAN - Partido Acción Nacional, ktorému sa podarilo presadiť viacero úspešných reforiem.⁴

1. 1 Všeobecná charakteristika

Spojené štáty mexické, oficiálny názov Estados Unidos Mexicanos, sa rozkladajú na ploche 1 972 447 km², z toho súš tvorí 1 923 040 km a 5.127 km² ostrovy. Rozlohou sa radí na 14 miesto na svete. Hraničí na severe s USA a na juhu s Guatemalou a Belize. Má 9.330 km pobrežia.

V roku 2010 bol počet obyvateľov 113,7 milióna⁵ (11. miesto na svete, predstavuje 1,6 % svetovej populácie) a hustota zaľudnenia bola cca. 53 obyv. /km² (Mexiko 5799 obyv. /km). Ročný prírastok obyvateľstva predstavuje asi 1,16 % (2005) a zaznamenáva každoročný pokles. Mexiko má záporný ročný migračný faktor, -4,32 migrantov na 1000 obyvateľov.

Zloženie obyvateľstva: Indiánsko - hispánski miešanci 59 %, indiáni 17 %, európsky pôvod 23 %, ostatní 1 %.

³ Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia Mexika - <http://www.sre.gob.mx/english/>, dátum: 10.01.2011

⁴ Spracované podľa publikácie The Oxford History of Mexico, autori: Michael C. Meyer, Hardcover, september 2000

⁵ Zdroj: nezávislá vládna agentúra USA pre národnú bezpečnosť, dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html>, 12.04.2011

Náboženské zloženie: katolícke 89,7 %, protestantské 5,9 %, židovské 0,1%, ostatné 2,1 %, ateisti 3,2 %.⁶

Úradným jazykom je španielčina a používa sa asi 66 indiánskych jazykov ako náhuatl, maya, zapoteco, mixteco, a pod.

Mena je mexické peso (skratka MXN, 1USD=13,805 MXN; 1€=19,2 MXN k 20. marcu 2009).

Administratívne územné členenie: 31 federálnych štátov (Aguascalientes, Baja California Sur, Baja California Norte, Campeche, Chiapas, Chihuahua, Coahuila de Zaragoza, Colima, Durango, Guanajuato, Guerrero, Hidalgo, Jalisco, Estado de México, Michoacán de Ocampo, Morelos, Nayarit, Nuevo León, Oaxaca, Puebla, Querétaro de Arteaga, Quintana Roo, San Luis Potosí, Sinaloa, Sonora, Tabasco, Tamaulipas, Tlaxcala, Veracruz, Yucatán, Zacatecas) a 1 federálny dištrikt (Distrito Federal)⁷

Hlavné mesto je Ciudad de México, ktoré má oficiálne cca. 20 miliónov obyvateľov (neoficiálne cca 25 miliónov), z toho administratívne federálny dištrikt (skratka D. F.) cca 9 miliónov obyvateľov.

Obrázok č.1: Administratívne členenie Mexika

Zdroj: Svet máp, http://www.worldofmaps.net/uploads/pics/online-karten-verwaltungsbezirke-mexiko_01.png

⁶ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁷ Spracované podľa údajov dostupných na webe Ministerstva zahraničných vecí SR – www.mzv.sk, dátum: 19.10.2010

Podiel na tvorbe HDP: poľnohospodárstvo – 4%, priemysel – 26%, služby – 70%

História štátu v skratke: Mexická kultúra má časť koreňov v dávnych predhispánskych civilizáciách (olmécka, teotihuakánsko-toltécka, mayská, aztécka) a časť v troch storočiach španielskeho koloniálneho vplyvu. Keď začiatkom 19. storočia krajina získala nezávislosť, nebolo jej bohatstvo ani pôda rovnomerne rozdelené. To viedlo až k revolúcii v rokoch 1910 až 1917. Po nej nasledovali rozsiahle pozemkové reformy, ale očividná nerovnosť týkajúca sa príjmov obyvateľstva zostáva celonárodným problémom dodnes. Dňa 2. júla 2006 sa uskutočnili v Mexiku prezidentské a parlamentné voľby. V jednokolových prezidentských voľbách bol po zrátaní hlasov za víťaza vyhlásený kandidát pravicovej PAN Felipe Calderón (35,88 %). Kandidát ľavicovej Aliancie pre dobro všetkých, bývalý guvernér Federálneho obvodu, A.M. López Obrador, ktorý za ním zaostal len o 0,57 %, volebnú porážku neuznal a výsledky volieb napadol. Volebný tribunál však jeho žiadosť o opätovné prerátanie všetkých volebných hlasov odmietol a po čiastočnom prerátaní hlasov potvrdil platnosť prezidentských volieb a víťazstvo F. Calderóna, ktorý nastúpil do úradu v decembri 2006.

Politický systém: V histórii Mexika nastal výrazný prelom po parlamentných a prezidentských voľbách v roku 2000, kedy po 71 rokoch utrpela dovtedy vládnuca strana – PRI porážku a voľby v Mexiku vyhrala po prvýkrát opozičná politická strana – PAN.

Prezidentské voľby v roku 2006 vyhrala opäť strana PAN a jej kandidát Felipe Calderon Hinojosa. Za hlavné ciele svojej vlády označil budovanie právneho štátu, zníženie chudoby, vytvorenie pracovných príležitostí, udržateľný rozvoj a posilňovanie efektívnej demokracie. V dlhodobej perspektíve je jeho ambíciou zaradiť Mexiko medzi päť najsilnejších ekonomických mocností sveta (okolo r. 2040). Dosiahnutie tohto cieľa podmieňuje vytvorením konkurenčného prostredia v oblasti infraštruktúry, energetiky, telekomunikácií a trhu práce, ako aj uskutočnením právnych a daňových reforiem v súlade s medzinárodnými kritériami.

Mimoriadne závažným problémom, ktorému čelí súčasná administratíva, je alarmujúca bezpečnostná situácia. Mexiko je v súčasnosti považované za krajinu s najvyšším počtom vražd a únosov na svete (podľa niektorých zdrojov denne až okolo 17, ročne okolo 6500). Ich obeťami nie sú pritom len bohatí Mexičania, ale postihuje aj bežných občanov a cudzincov a prerastá do všetkých spoločenských vrstiev.

Bezpečnostná situácia začína mať negatívny dopad aj na zahraničných investorov, ktorí v dôsledku zvýšeného rizika začínajú zvažovať svoje aktivity v teritóriu a klesajúca tendencia prílevu PZI v priebehu prvých 6 mesiacov r. 2009 tento trend potvrdzuje.

Hlava štátu: Súčasným prezidentom (funkčné obdobie 2006 - 2012) je Filipe Calderón zo stredno - pravicovej politickej strany PAN.

Predseda vlády: funkciu vykonáva v súlade s ústavou prezident krajiny

Minister zahraničných vecí: Patricia Espinosa Cantellano

Vládne strany: Strana národnej akcie (PAN), Inštitucionálna revolučná strana (PRI)

Opozičné strany: Strana demokratickej revolúcie (PRD), Strana práce (PT), Convergencia

Výkonná moc v štáte: prezident je zároveň na čele vládneho kabinetu

Zákonodarný orgán: dvojkomorový Kongres (Congreso de la Unión): Poslanecká snemovňa (Cámara de Diputados, 500 členov, 3-ročné volebné obdobie, Senát (Cámara de Senadores, 128 členov, 6-ročné volebné obdobie).

Mexiko patrí medzi najvyspelejšie štáty Latinskej Ameriky spolu s Brazíliou Argentínou a Chile, a je charakterizované ako novoindustrializovaná krajina.

Je členom množstva medzinárodných organizácií napríklad OECD, NAFTA (od roku 1994), GATT/WTO (od roku 1986), tvorí G3 spolu s Kolumbiou a Venezuelou, v MERCOSURE je pridruženým členom a má uzatvorené dohody o zónach voľného obchodu s viac ako 40 krajinami sveta medzi ktoré patria EÚ, Japonsko, krajiny Južnej Ameriky, Izrael a iné⁸.

1. 2 Zahraničné ekonomické vzťahy Mexika

Mexiko je vo svojej zahraničnej politike silne orientované na USA, napriek tomu má odpísané množstvo dohôd o voľnom obchode s inými krajinami a zoskupeniami. S EÚ „Dohodu o voľnom obchode“ podpísalo Mexiko v roku 2000. Mexická vláda v poslednom období podnikala kroky, vytvárajúce zdanie nezávislosti svojej zahraničnej politiky, rovnako aj kroky, vedúce k diverzifikácii vzťahov s ostatnými krajinami resp. skupinami krajín. Faktom zostáva, že v rozhodujúcich momentoch, keď to vyžadovali záujmy USA, Mexiko spravidla podľašlo americkému nátlaku. Oproti minulosti však súčasný stav vzájomných vzťahov zaznamenal určité zlepšenie. USA vedené svojimi strategickými záujmami významnou mierou prispeli k stabilizácii mexického pesa pôžičkou vo výške cca

⁸ Spracované podľa publikácie: Súlovský, Peter: Základná informácia o teritóriu Mexiko.

20 mld. USD⁹. Najproblémovnejšími otázkami vzájomných vzťahov zostáva nelegálna migrácia mexických do USA hlavne za prácou a pašovanie drog. Výnimočné postavenie v mexickej zahraničnej politike zaujímajú krajiny Latinskej Ameriky.

Mexiko je hnacím motorom regionálnych politických a hospodárskych integračných zoskupení. Aktívne pôsobí v skupine Rio (politická organizácia LA štátov) a spolu s Kolumbiou a Venezuelou tvorí Skupinu 3 (G-3), ktorej hlavným cieľom je ekonomická integrácia a spolupráca. V rámci Skupiny G-3 presadzuje Mexiko vytvorenie zóny voľného obchodu s krajinami Strednej Ameriky, so zámerom rozšírenia na Karibskú oblasť. Mexiko je tiež členom Združenia karibských štátov (CARICOM), ktoré vzniklo v roku 1994 a podpísalo dohody o voľnom obchode aj s Chile, Kostarikou a Bolíviou. Vo vzťahoch s Kubou Mexiko uplatňuje princíp nezasahovania do vnútorných záležitostí a vzájomného rešpektovania a spolupráce. Je kritikom amerického embarga a akýchkoľvek násilných foriem riešenia situácie na Kube. Na medzinárodných fórach podporuje začlenenie Kuby do regionálnych zoskupení.

Mexický kapitál sa výrazne angažuje na kubánskom trhu, predovšetkým v oblasti cementárenského priemyslu a turistického ruchu. Mexiko podporilo aj Deklaráciu o dodržiavaní ľudských práv na Kube. Mexická vláda v snahe o diverzifikáciu svojich zahraničných stykov prejavuje mimoriadny záujem o Pacifický región. V roku 1994 bolo Mexiko za rozhodujúcej podpory USA prijaté do APEC (Ázijskopacifická ekonomická spolupráca). V tejto súvislosti sa ako problematické javia vzťahy Mexika s Čínou, ktorá zaplavuje mexický trh lacnými legálnymi a ilegálnymi tovarmi, ktoré mexická strana označuje za dumpingové.

Od roku 1994 je Mexiko členom OECD. Vstup do tejto prestížnej medzinárodnej ekonomickej organizácie považuje Mexiko za jeden z najväčších úspechov svojej zahraničnej politiky vôbec. I napriek tomu tak politické ako aj hospodárske vzťahy s členskými krajinami výrazne zostávajú za pozíciou USA. Mexiko podporuje reštrukturalizáciu OSN v zmysle širšieho a proporcionálnejšieho regionálneho zastúpenia v BR OSN prihliadajúc k novým podmienkam vo svete, efektívnejšiemu využívaniu existujúceho mechanizmu mierového riešenia sporov, prijatiu tzv. kvalifikovaného veta, prísneho dodržiavaniu noriem medzinárodného práva a princípu nezasahovania do vnútorných záležitostí, zvýšeniu informovanosti VZ OSN o dianí v BR OSN a použitiu sily

⁹ Zdroj: Rada pre zahraničný obchod Mexika, informácie dostupné na <http://www.comce.org.mx/>, dátum: 10.01.2011

v mierových operáciách len v krajných prípadoch. Podporuje rozšírenie počtu nestálych členov BR OSN, avšak neodporúča rozširovať počet stálych členov. Nepovažuje pozíciu niektorých stálych členov BR OSN¹⁰ ako veľmocí za nemennú.

Mexiko má v súčasnej dobe otvorené stále misie pri OSN v New Yorku, Ženeve a vo Viedni. V rámci Organizácie amerických štátov (OAŠ) Mexiko presadzuje myšlienku nevytvárať v štruktúre represívne nástroje¹¹, ktoré už existujú v systéme OSN a je proti snahám riešiť problémy nedemokratického vývoja v jednotlivých členských krajinách formou pozastavenia členstva resp. Ich vylúčenia z OAŠ. Podľa mexických predstáv by OAŠ mala venovať pozornosť hlavne riešeniu globálnych problémov kontinentu akými sú demokratizácia, ekonomický rozvoj, extrémna chudoba, nelegálne obchodovanie s drogami, transfer technológií, ekonomická integrácia a dodržiavanie ľudských práv a slobôd.¹²

Vo svojej zahraničnej politike sa Mexiko dnes orientuje na rozvoj bilaterálnych vzťahov a na vybudovanie zmluvnej základne s jednotlivými krajinami vo svete, aby si tak vytvorilo podmienky na získanie nových trhov. Veľkú nádej vkladá do DVO s EÚ, ktorá pre neho predstavuje porovnateľný hospodársky priestor ako USA s možnosťou diverzifikácie svojho ZO, a tým aj zbavenia sa závislosti na konjunkturálnom vývoji v jednej krajine.

Vzťahy s krajinami EÚ sa po podpise Dohody o voľnom obchode zlepšili, aj keď vzájomná spolupráca rastie veľmi pomaly. Tradičným rysom mexickej zahraničnej politiky je snaha o nezávislosť postojov k medzinárodným udalostiam a prístupov k rozvoju bilaterálnych vzťahov s ostatnými štátmi sveta. Dôraz v zahraničnej politike Mexika je kladený najmä na princíp nezasahovania do vnútorných záležitostí iných štátov. Prioritami zahraničnej politiky mexickej vlády sú vzťahy s USA a Kanadou, s krajinami Strednej a Južnej Ameriky, ďalej s krajinami Tichooceánskej oblasti (APEC), EÚ a ostatnými vyspelými krajinami sveta. Mexická zahraničná politika sa snaží byť maximálne pragmatická a rovnovážna a sa snaží presne definovať národné záujmy. Medzi hlavné rysy mexickej zahraničnej politiky patrí predovšetkým snaha mexickej vlády o potvrdenie pozície Mexika - lídra v LA, ktorá sa nie celkom stretla so súhlasom ostatných krajín, predovšetkým juhoamerických (vid'. neúspešná kandidatúra ministra zahraničných vecí

¹⁰ Francúzsko, Veľká Británia

¹¹ Tzn. ozbrojené zložky

¹² Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia SR a Ministerstva zahraničia Mexika, dátum: 05.10.2010

Derbeza na post GT OAŠ a novembrový Summit OAŠ v Argentíne. Vo vzťahoch k USA sa Mexiku už definitívne podarilo vyrovnať zásadné ochladenie z roku 2003 (pozn. po kríze v roku 2003 z dôvodov negatívnej pozície Mexika k podpore útoku USA proti Iraku). Mexiko stálo v roku 2005 pri presadzovaní liberálnej politiky v LA pevne po boku USA a Chile. Kríza v bilaterálnych vzťahoch s Kubou sa v roku 2005 už neobnovila, a to ani po jarnej opätovnej podpore Mexika proti kubánskej rezolúcií v rámci každoročného zasadania Komisie OSN pre ľudské práva. Diplomatická kríza však vznikla v novembri 2005 medzi Mexikom a Venezuelou (dôvodom je proamerická, tj. pro - USA pozícia Mexika pri tvorbe regionálnej hospodárskej politiky). Mexiko sa v rámci regionálnej politiky uchádzalo v roku 2005 o možnosť zapojení sa do už existujúcich hospodárskych zoskupení (MERCOSUR). Koncom roku 2005 bolo Mexiko prizvané MERCOSURom k pridruženému členstvu.

V oblasti zahraničnej politiky vláda pristúpila k širokým aktivitám s cieľom zodpovedne a rozhodne zhodnotiť váhu Mexika v svetle tézy prezidenta „Viac sveta v Mexiku, viac Mexika vo svete“. Zahraničná politika sledovala posilnenie postavenia Mexika na multilaterálnych fórach a v jednotlivých regiónoch, počínajúc Latinskou Amerikou, kde Mexiko obnovilo a posilnilo vzťahy so všetkými LA krajinami bez rozdielu a prihlásilo sa k zodpovednosti lídra, k čomu ho predurčuje jeho história, kultúra, ekonomika a geografické položenie. Zahraničnopolitické aktivity tiež smerovali k podpore mexického exportu, otváraniu nových trhov a priťahovaniu nových zahraničných investícií. Mexická vláda venuje stálu a vysokú pozornosť Mexičanom v zahraničí, a to predovšetkým asistenciou a ochranou práv migrantov. Za týmto účelom sa všetky konzulárne príjmy začali využívať na rozširovanie konzulárnej siete a skvalitnenie konzulárnej pomoci mexickým občanom v zahraničí. F. Calderón kategoricky protestoval proti unilaterálnym opatreniam US kongresu a vlády, ktoré stupňujú prenasledovanie a nedôstojné zaobchádzanie s nedokumentovanými mexickými migrantmi, opätovne zdôraznil potrebu prijatia imigračnej reformy v USA a odsúdil výstavbu bezpečnostnej bariéry na mexicko-amerických hraniciach.¹³

¹³ Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia SR a Ministerstva zahraničia Mexika

Tabuľka č.1: Silné a slabé stránky ekonomiky Mexika

Silné stránky	Slabé stránky
Vedomie ekonomických subjektov o potrebe zvyšovať vlastnú konkurencieschopnosť.	Nadmerná závislosť od USA, previazanosť hospodárstva s americkým hospodárskym cyklom.
Existujúce obchodné dohovory s mnohými krajinami.	Technologická závislosť, ktorá spôsobuje vysoký okrajový sklon k dovozom.
Mexiko je považované za jeden z troch najdôležitejších národov Latinskej Ameriky.	Základné školstvo na nízkej úrovni a vysoké školstvo nepreviazané s potrebami podnikov a spoločnosti.
Vybavenosť prírodnými zdrojmi.	Nedostatočná infraštruktúra.
Blížkosť k USA, ktorá umožňuje ľahký prístup k tovarom a výmenu nekvalifikovanej pracovnej sily za kvalifikovanú.	Regionálne disparity medzi severom, stredom a juhom krajiny, v oblasti tvorby HDP, infraštruktúry, vzdelania, služieb atď.
Možnosť prechodu a politickej zmeny, vyplývajúca z posledných prezidentských volieb a zo skúsenosti v ostatných štátoch a obciach.	Politická neschopnosť dosiahnuť dohody na podporu vlastného rozvoja. Politici konajú vo vlastnom záujme a s cieľom maximalizácie vlastného prospechu.
Makroekonomická stabilita, dosiahnutá v posledných 10 rokoch vzbudzuje dôveru u investorov.	Nešpecializácia priemyslu, ktorá spôsobuje, že neexistujú tzv. kompletne odvetvia, ktoré by pomohli podporiť konkurencieschopnosť.

Zdroj: Spracované podľa údajov OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html

1. 2. 1 Systém organizácie a riadenia zahraničného obchodu

a) Ministerstvá a diplomatické misie v zahraničí:

- ministerstvo hospodárstva (Secretaría de Economía) riadi zahraničný a vnútorný obchod,
- ministerstvo financií (Secretaría de Hacienda y Crédito Público), ktoré riadi mexickú colnú správu –SAT, Ministerstvo financií Mexiku je tiež známe ako Sekretariát financií. V jeho čele stojí minister financií. Ministerstvo je zodpovedné za dohľad nad všetkými finančnými záležitosťami a rozpočtovej politiky Mexika.

Hlavným cieľom Ministerstva financií Mexika je priviesť a udržiavať stabilný ekonomický rast v Mexiku s pomocou mobilizácie zdrojov a efektívne riadenie

aktív. Ministerstvo financií Mexika tiež nesie zodpovednosť za riadenie verejného dlhu. V súčasnej dobe, minister financií v Mexiku je Agustin Carstens. Pozícia ministra financií v Mexiku je podobná ministrov financií z iných krajín. Hlavnou normou, ktorá stanovuje pravidla v oblasti zahraničných investícií je Zákon o zahraničných investíciách a Vykonávací predpis k Zákonu o zahraničných investíciách

- diplomatické misie v zahraničí, ktorých obchodní radcovia sú riadení priamo z MH Mexika a exportné financovanie zabezpečujú pomoc pri exporte.

b) Nevládne inštitúcie na podporu zahraničného obchodu:

- medzi najdôležitejšie komory patria: COMCE (Consejo Mexicano de Comercio Exterior)¹⁴, predtým CEMAI, ktorá zabezpečuje spoluprácu medzi obchodnými komorami v Mexiku a s ktorou má SOPK uzatvorenú Zmluvu o spolupráci. Valentín Díez Morodo, predseda COMCE, bol už druhýkrát zvolený, za predsedu Mexického podnikateľského výboru pre zahraničný obchod, investície a technológie, tento krát na roky 2007-2010. COMCE je považovaný za jeden z 10 orgánov, ktoré zastupujú mexický podnikateľský sektor v NACC a, ktorý má dohliadať na to, aby väčšia bezpečnosť nebránila ďalšiemu rozvoju NAFTA
- CANACO (Cámara Nacional de Comercio de la Ciudad de México)¹⁵, ktorá združuje viac ako 45 tisíc dobrovoľných členov z priemyselnej oblasti hlavného mesta a okolia a CANACINTRA Cámara Nacional de la Industria para Transformación¹⁶, ktorá združuje viac ako 40 tisíc členov z okruhu malého a stredného podnikateľského stavu
- k významným združeniam v oblasti zahraničného obchodu patrí ANIERM (Asociación Nacional de Importadores y Exportadores)¹⁷ so svojou viac ako 50 ročnou históriou. Je to jediná asociácia, ktorá združuje nielen mexických exportérov ale aj importérov.

¹⁴ Rada pre zahraničný obchod Mexika

¹⁵ Národná obchodná komora Mexico City

¹⁶ Národná priemyselná komora pre transformáciu

¹⁷ Národná asociácia dovozcov a vývozcov

c) Finančné inštitúcie:

BANCOMEXT – Národná banka pre zahraničný obchod, ktorá zo zákona priamo podporuje export, financovanie, poistenie zahraničných úverov a zaistuje poradenskú službu pre mexických exportérov a importérov. Aj napriek snahám zachrániť Národnú banku pre zahraničný obchod (Bancomext), je viac ako pravdepodobné, že dôjde k jej zániku. Vychádza to i z nariadenia MMF, podľa ktorého jej funkcia financovania má prejsť pod inštitúciu „Nacional Financiera“ a podporné aktivity budú realizované Inštitútom pre podporu investícií.

d) Inštitúcie, poskytujúce služby zahraničnému obchodu:

konzultačné firmy, kuriérske, špedičné, colné agentúry, prepravné spoločnosti, poisťovacie spoločnosti, tlačiarenské a etiketovacie spoločnosti, firmy na organizáciu zahranično-obchodných podujatí, organizácie na patenty a značky, skladovacie spoločnosti.

1. 2. 2 Ciele zahraničnoobchodnej politiky

- zlepšovanie infraštruktúry a poskytovanie stimulov malým a stredným vývozným podnikom (MaSP),
- rozvoj a zdokonaľovanie národnej infraštruktúry,
- umožnenie zahraničným investorom získať vyšší podiel na vlastníctve domácich spoločností a rovnako zaviesť stimuly v oblasti daní z nehnuteľností,
- tvorba vyššej pridanej hodnoty, ktorá by priniesla viac bohatstva a nové pracovné miesta,
- zvýšenie investícií do ľudského kapitálu, vedy, technológií a školstva, ako modelu na zvýšenie konkurencieschopnosti,
- zintenzívniť rozvoj vzťahov s ázijskými krajinami (Mexiko považuje krajiny ako Čína, India, Japonsko a Kórejská republika za dlhodobých strategických partnerov, pretože podľa nich tento región postupne nahradí USA a Európu a stane sa motorom svetovej ekonomiky),
- eliminácia prekážok v hospodárskom raste, tvorba pracovných miest a rozširovanie strednej vrstvy i boj proti rozdielom a chudobe,
- rovnosť výrobných podmienok s konkurenciou,
- uplatňovanie záväzku vymožitelnosti práva,
- obnovenie schopnosti štátu čeliť kriminalite a terorizmu,

- posilnenie právneho štátu a zavedenie efektívnej ochrany práv duševného vlastníctva,
- vytvorenie efektívnej zahranično-obchodnej stratégie,
- posilnenie postavenia na medzinárodných trhoch,
- nastolenie demokratického režimu a konsolidácie ekonomickej stability,
- vybudovanie konkurencieschopných výrobných reťazcov s cieľom zvýšenia domácej pridanej hodnoty výrobkov, určených pre domáci i zahraničný trh,
- zvýšenie rozpočtu na financovanie a podporu MaSP,
- orientácia na výrobu s vyššou pridanou hodnotou.

Mexiko bude i naďalej pôsobiť vo všetkých medzinárodných organizáciách s dôrazom na transatlantickú spoluprácu, najmä so štátmi EÚ, ktoré by mali byť diverzifikačným trhom v prípade výpadku na americkom trhu. Reálne je však potrebné vidieť, že americký trh (USA, Kanada a krajiny Latinskej Ameriky) zostanú pre Mexiko i v budúcnosti dominantnou oblasťou obchodnej výmeny a hospodárskej spolupráce. Vzťahy k tejto zóne sú axiómou mexickej hospodárskej politiky a cez viditeľnú snahu diverzifikovať teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu je nutné konštatovať, že Mexiko nemá voči EÚ vypracovanú efektívnu ofenzívnu stratégiu.¹⁸

1. 2. 3 Dovozný a vývozný režim

Mexiko vydáva tzv. „povolenie na import“ s platnosťou jeden rok, s možnosťou predĺženia. Tieto povolenia majú legislatívny základ v Zákone o zahraničnom obchode a v Colnom zákone. Od vstupu Mexika do GATT a následné WTO, sa vydávanie povolení eliminovalo, vydáva sa len na niektoré „citlivé“ tovary, ako sú zbrane, automobily, niektoré potraviny a lieky.

Mexická legislatíva rozlišuje povolenia na „konečný“ dovoz a „dočasný“ dovoz. Povolenie sa vydáva za účelom autorizácie fyzických a právnických osôb legálne dovážať a vyvážať tovary, ktoré korešpondujú s požiadavkami a podmienkami stanovenými mexickým Ministerstvom hospodárstva. Vydanie povolenia je podmienené zaplatením stanoveného poplatku, ktorý sa upravuje trimestrálne. Dovozná prirážka bola zrušená.

¹⁸ Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia Mexika

- Vývozný clá: Vývoz tovarov a služieb z Mexika nie je limitovaný, na niektoré položky (zväčša strategického významu) sa však musí žiadať vývozný povolenie.
- Reštrikcie pri vývoze a licencie: Existujú len na tovary strategického významu.
- Zákaz vývozu: Sťahuje sa len na tovary strategického záujmu ako napr. kukurica.
- Vývozný monopol: Jediným vývozným monopolom je štátna obchodná spoločnosť Pemex (vývoz petrochémie).

Podpora vývozu: Proexportnú politiku zastrešuje mexické Ministerstvo hospodárstva spolu s ministerstvami za príslušný rezort. Poistenie exportu je možné prostredníctvom poisťovacích spoločností a bánk. Poistenie úverov je možné prostredníctvom organizácie COMESEC – Compañía Mexicana de Seguros de Crédito, ktorá poisťuje všeobecne všetky podnikateľské úvery.¹⁹

1. 2. 4 Proexportné programy

Štátnu propagáciu mexického hospodárstva zabezpečuje MH Mexika, pričom štátne exportné subvencie neexistujú. Organizačnú a finančnú podporu exportu zabezpečuje banka pre zahraničný obchod BANCOMEXT, ktorá však jednotlivé projekty posudzuje individuálne bez stanovenia špecifického programu na podporu exportu a preto poskytovanie finančnej pomoci býva predmetom korupcie.

Veľkým prínosom pre mexickú podnikateľskú verejnosť je sprevádzkovanie podnikateľského a informačného systému MH Mexika – „Sistema de Información Empresarial Mexicano“²⁰, ktorý je príspevkom mexického štátu k ďalšej liberalizácii vnútorného a zahraničného obchodu. Systém uľahčuje nadviazanie kontaktov medzi výrobcami a potenciálnymi odberateľmi. Databáza umožňuje aj prístup k väčšine relevantných ekonomických informácií o krajine. Z pohľadu potenciálneho obchodného partnera zo SR je najcennejšia infobanka obsahujúca údaje o 600.000 podnikoch vrátane výrobných programov a ponúkaných a dopytovaných výrobkov.

Vzhľadom na pokračujúcu recesiu v USA, s ktorými Mexiko realizuje viac ako 80 % svojho zahraničného obchodu, sa rozhodla mexická vláda podporiť svojich exportérov, ktorí hľadajú nové trhy v EÚ. Umožnila v nadväzovaní nových kontaktov využívať európsku sieť mexických zastupiteľských úradov a zastúpení proexportnej banky

¹⁹ Spracované podľa informácií dostupných na web stránke Ministerstva hospodárstva SR

²⁰ Podrobnejšie informácie dostupné na www.sesiem.gob.mx, dátum: 09.02.2011

BANCOMEXT, s využitím nových proexportných nástrojov. Tieto nástroje novej proexportnej politiky by mali významne podporiť mexický export na európskom trhu.

Ide o:

- a) Úhradu účasti mexických podnikateľov na predajných veľtrhoch a výstavách v Európe do výšky 90 %.
- b) Poskytovanie až 50 % zliav z ceny publikácií, marketingových štúdií a pod. vypracovaných jednotlivými zastúpeniami Bancomextu v Európe.
- c) Poskytovanie až 50 %-ných zliav na kurzy a semináre na téma európsky trh.
- d) Počas tohto roku nebude vyberaný poplatok za sprostredkovanie obchodných kontaktov, ktorý je 250 USD.
- e) Európskym dovozcom mexických tovarov bude vo vybraných prípadoch refundovaných až 1000 USD z ceny letenky pri obchodných cestách do Mexika.²¹

Faktom zostáva, že v rozhodujúcich momentoch, keď to vyžadovali záujmy USA, Mexiko spravidla rešpektovalo americký nátlak. Oproti minulosti súčasný stav vzájomných stykov zaznamenal určité zlepšenie. USA vedené svojimi strategickými záujmami významnou mierou prispeli k stabilizácii pesa pôžičkou.

1. 3 Zahraničnopolitické styky Mexika

Tradične i historicky má Mexiko veľmi dôležito formulovanú zahraničnú politiku. Za posledných desať rokov sa ale úplne zmenila. Zdá sa, akoby mexická diplomacia stratila svoju cestu. Nekladie si žiadne reálne strategické ciele. Jej formulácia je obmedzená na krátkodobé politiky, namiesto budovania potrebných „mostov“ medzi severom a juhom, ako to bolo v jej náplni počas celej histórie.

Mexiko možno považovať za krajinu „Most“ alebo inak povedané za „spájajúcu“ krajinu. Je súčasťou severnej Ameriky a zároveň, vždy bola aj v Latinskej Amerike. Mexiko hraničí s dvoma dôležitými oceánmi, Pacifikom a Atlantikom, čo mu dáva strategickú polohu a zaručuje kľúčový vzťah s Európou a Áziou. Karibské krajiny sú tiež veľmi blízko k mexickej zemepisnej polohe. Ak existuje reálny záujem na tom, aby prišlo k zvýšeniu bezpečnosti medzi Severom a Juhom, pozícia Mexika je podstatná,

²¹ Súlovský, Peter: Základná informácia o teritóriu Mexiko

prinajmenšom na Americkom kontinente. Nie je pochýb o tom, že mexická politika je silno ovplyvnená Severnou Amerikou. Avšak, na druhú stranu, je nemožné opustiť historické korene a prepojenie Mexika s rôznymi krajinami Latinskej Ameriky. Či už sa jedná o kultúru, jazyk, ekonomickú situáciu a tak ďalej.

Americko-mexické konflikty alebo spolupráca boli tiež vždy súčasťou ich histórie. I keď počas posledných dvadsiatich rokov úroveň inštitucionalizácie bilaterálnych vzťahov znížila počet konfliktov a spresnila rozhodnutia. To ale neznamená, že neexistujú žiadne ďalšie problémy. Obrovský rozdiel nastal v tom, že teraz máme potrebné kanály na riešenie, a tak sa znižuje úroveň konfliktu. Mexická dilema teraz je, ako formulovať strategické zahraničné politiky, miesto aby len reagovala na krátkodobé akcie.

To, čo by bolo všeobecne prospešné: úspešná spolupráca severu a juhu s cieľom zvýšiť úroveň bezpečnosti a existenciu väzieb k zníženiu rozdielu medzi oboma časťami. Bol by to spôsob, ktorý by pomohol Mexiku obnoviť jeho úlohu na medzinárodnej scéne ako dôležitého aktéra vo vývoji globálnej diplomacie.

1. 3. 1 Systém organizácie a riadenia zahraničných vzťahov

Mexiko patrí ku krajinám s prezidentským systémom vlády a od toho sa odvíja aj pôsobenie štátnych orgánov v oblasti zahraničných vzťahov.

Prezident:

- Odvolávanie diplomatických zástupcov
- Menovanie ministrov, diplomatických zástupcov, generálnych konzulov so súhlasom Senátu.
- Vede diplomatické rokovania a uzatvára zmluvy s cudzími mocnosťami a predkladá ich na ratifikáciu federálnemu Kongresu.

Kongres:

- Prijíma zákony o organizácii Mexického diplomatického zboru a Konzulárneho zboru

Senát:

- Schvaľuje zmluvy a diplomatické dohody zo strany prezidenta republiky s cudzími mocnosťami.

- Ratifikuje stretnutia ministrov, diplomatických zástupcov, generálnych konzulov, vyšších zamestnancov ministerstva financií, plukovníkov a ďalších vyšších vedúcich národnej armády, námorníctva a letectva, v súlade s ustanoveniami zákona.

Stály výbor:

- Ratifikuje nariadenia prezidenta republiky o vymenovaní ako ministrov, diplomatických zástupcov, generálnych konzulov, vyšších, zamestnancov štátnej pokladnice, plukovníkov a ďalších vyšších postov národnej armády, námorníctva a letectva, v súlade s ustanoveniami zákona.

Súdne odvetvie:

Generálny prokurátor:

- Generálny prokurátor republiky môže osobne zasiahnuť vo všetkých veciach, v ktorých je federácia stranou; v prípadoch, ktoré sa týkajú ministrov, diplomatov a generálnych konzulov, a v tých, ktoré vznikajú medzi dvoma alebo viacerými štátmi Európskej únie, medzi jedným štátom a federácie, alebo medzi právomoci jedného štátu. Generálny prokurátor môže zasiahnuť buď osobne, alebo prostredníctvom niektorého z jeho zástupcov v ostatných prípadoch, kde zásah ministerstva federácie je potrebný.

Federálne súdy

- Majú jurisdikciu vo všetkých prípadoch, ktoré zahŕňajú členov diplomatického a konzulárneho zboru.²²

1. 3. 2 Vnútropolitický vývoj a zahraničná politika

V júli 2006 sa v Mexiku uskutočnili všeobecné voľby (prezidentské a parlamentné), v ktorých sa stretli tri dominantné politické strany: Strana národnej akcie PAN (pravý stred), tradičná stredo-orientovaná Revolučná inštitucionálna strana PRI a ľavicová Strana demokratickej revolúcie PRD.

²² Zdroj: Ústava Mexika, dostupné na: <http://www.ilstu.edu/class/hist263/docs/1917const.html>, dátum: 14.03.2011

V parlamentných voľbách získala prvýkrát v histórii víťazstvo stredopravá strana PAN. Druhé miesto obsadila ľavicová strana PRD a až tretie miesto zaujala, do tejto doby vedúca politická sila Mexika, PRI. Naproti očakávaniam, sa víťazom prezidentských volieb stal kandidát strany PAN Felipe Calderón, a pravica tak získala po predchádzajúcom volebnom období prezidenta Vicente Foxa druhý po sebe idúci mandát v exekutive, potrebný z hľadiska kontinuity sociálnych a politických reforiem, vrátane pokračovania zložitých a kľúčových reforiem súdnej moci, ktoré boli začaté pred niekoľkými rokmi. Potvrdila sa tak pravicová orientácia výkonnej moci Mexika aj pre obdobie 2006-2012.

Zatiaľ čo pomerne jasný výsledok parlamentných volieb (PAN 42,2%, PRD 32,8%, PRI 22%)²³ bol prijatý všetkými stranami bez väčších problémov, len veľmi tesný výsledok prezidentských volieb (rozdiel pol percenta, tj. niekoľko málo tisíc hlasov), z ktorých vyšiel víťazne kandidát PAN Felipe Calderón, vyvolal v Mexiku hlbokú vnútropolitickú krízu, ktorá dospela k prepuknutiu násilností. Ľavicová opozícia vedená radikálmi v strane PRD a sústredená okolo neúspešného prezidentského kandidáta Andrésa Manuela López Obradora neuznala volebné výsledky (potvrdené okrem iného aj niekoľkými medzinárodnými volebnými misiami vrátane misie EÚ), požadovala zásadnú revíziu volebného procesu a na podporu svojich požiadaviek dokázala paralyzovať pouličnými manifestáciami a blokadami život hlavného mesta krajiny. Rozvážna politika víťaznej strany PAN a definitívne uznanie výsledkov volieb nielen mexickým volebnom tribunálom, ale aj medzinárodným spoločenstvom, postupom času utlmila akcie radikálnej ľavice. V napätej vnútro politickej atmosfére sa vládny kabinet prezidenta Calderona ujal moci v decembri 2006.

Prvé kroky novej vlády smerovali k vytvoreniu možného politického konsenzu s ostatnými stranami na pôde novo zriadeného Kongresu, v ktorom vládna strana PAN aj cez svoje volebné víťazstvo nemá dostatočnú väčšinu potrebnú na presadenie zásadných legislatívnych zmien. Ďalej k príprave programového vyhlásenia vlády, ktorého dominantným cieľom bolo zaistenie kontinuity relatívneho hospodárskeho rastu Mexika, a to s perspektívou do roku 2030. Tento program je v zámeroch novej vlády doplnený tiež plánom na zlepšenie a zefektívnenie sociálnej politiky štátu, posilnenie funkčného právneho štátu a ďalších inštitucionálnych pilierov mexickej demokracie, v ktorom hrá

²³ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

klúčovú rolu reforma súdnej moci, boj proti korupcii a prerastaniu zločinu do správnych a súdnych orgánov krajiny a polície, boj s organizovaným zločinom.

Prvým výrazným vnútropolitickým úspechom Calderónovho kabinetu bolo v roku 2007 presadenie dôchodkovej reformy štátnych zamestnancov. Zároveň s nástupom do vlády spustila Calderónova vláda ťaženie proti drogovým kartelom, operujúcim predovšetkým v severnej časti krajiny a kontrolujúcim dopravu najmä kolumbijského kokaínu do USA. Vyslala do oblasti najprv 25.000 a neskôr ďalších 15.000 vojakov, ktorí do značnej miery nahradili skorumpovanú federálnu aj štátnu políciu. Prítomnosť vojska skomplikovala kartelom ich činnosť a viedla k zatknutiu niekoľkých vedúcich osobností a rady distribútorov a následne k vzájomnému osočovaniu zo spolupráce s armádou a vybavovaniu si účtov. Niektoré kartely sa rozhodli, že situáciu využijú k prevzatíu cezhraničného obchodu s drogami do vlastných rúk a eliminácii konkurencie, takže prakticky po celý rok 2007 a v priebehu roka 2008 sa stali bežnými správy o mučení a vraždách. Každý deň sa v médiách objavili správy o niekoľkých desiatkach mŕtvych, v roku 2007 ich bolo cez 2500 a len za prvých osem mesiacov roku 2008 počet mŕtvych presiahol 3000.²⁴

Kartely však neútočia len na svojich konkurentov, odpadlíkov alebo zradcov. V rokoch 2007 a 2008 viac než desať percent obetí drogového motivovaného násillia predstavovali vojaci, policajti a sudcovia. K stratám u vojakov dochádza zvyčajne v prepadoých akciách proti kartelovým dohodám, policajti, politici a sudcovia (možno len špekulovať, či išlo o skôr spolupracovníkov, ktorí sa stali nepohodlnými, alebo o nepriateľov) sú naopak spravidla "popravovaní" vo svojich domovoch alebo kanceláriách. Novinkou sa v máji 2008 stali vraždy najvyšších policajných dôstojníkov v hlavnom meste, čím táto "narkováka" nabrala úplne nový smer. Veľmi kvalitne vyzbrojení (zvyčajne oveľa lepšie ako polícia a armáda), oplývajúci neobmedzenými finančnými zdrojmi a kohokoľvek korumpujúci bojovníci kartelov sú schopní zlikvidovať kohokoľvek a kdekoľvek. Prípád zástupcu vrchného veliteľa federálnej polície, zastreleného vo vlastnom dome aj počas prítomnosti niekoľkých ochrancov, je len jedným z množstva takýchto prípadov.

15. septembra 2008 došlo k novému, bezprecedentnému prejavu brutality kartelov. V predvečer štátneho sviatku zomrelo osem osôb v Morelia, rodisku prezidenta Calderona,

²⁴ Spracované podľa údajov v mexickom ekonomickom dennom periodiku El economista dostupných na <http://eleconomista.com.mx/Publicidad.php>, dátum:11.01.2011

po útoku ručnými granátmi na zhromaždenie ľudí pri oslave sviatku. Viac ako sto ľudí bolo zranených a mexická narkováka bola "obohatená" o ďalšiu dimenziu - teroristické útoky na civilné obyvateľstvo.

Predovšetkým v zahraničí panujú obavy z prepojenia finančných možností mexických kartelov (obchod s drogami im ročne prináša údajne až 14 mld. USD) a ultraľavicových Guerrilla Ejército Ton Revolucionario (EPR - Ľudové revolučné vojsko), a prípadne i s kolumbijskými kartelmi, s ktorými už dávno udržiujú obchodné vzťahy a kolumbijskou Guerrilla FARC. EPR v roku 2007 niekoľkokrát zaútočilo na ropovody štátnej petrolejárskej firmy Pemex. Koordinácia kriminálnej činnosti týchto organizácií (napr. pri rozsiahlejších útokoch na ropovody zásobujúce mexickú ropou Spojené štáty) by mohla mať fatálne dôsledky nielen pre stabilitu mexického štátu, ale aj pre hospodársky výkon USA.

Prezident Calderón sa od nástupu do funkcie v decembri 2006 snažil o presadenie viacerých reforiem, avšak so striedavými úspechmi. Úspech dosiahol v daňovej a volebnej reforme, zatiaľ čo reformu pracovnej legislatívy je predčasné hodnotiť. Rozsiahla reforma súdnictva bola prekvapivo schválená vďaka podpore PRI a mala by znamenať spružnenie súčasného systému, kedy Mexiko nepoznalo ústne a osobné porady sporov pred porotou a sudcami. Novela legislatívy mediálneho prostredia a nový telekomunikačný zákon narážajú na odpor televíznych koncernov a TV Azteca a tiež majiteľa telekomunikačného obra Telmex - Telcel, najbohatšieho muža sveta Carlosa Slima Helu. Posledný pokus strany PAN skončil odstavením jedného z prívržencov novely, predsedu Senátu Santiaga Creela. Za útok proti televíznym magnátom bol najprv zbavený funkcie vedúceho frakcie PAN v Senáte a neskôr i predsedu Senátu.

Boj medzi vládnuou pravickou (PAN) a opozičnou ľavicou (PRD) na opačnom názorovom póle vznikol okolo energetickej reformy, resp. plánu na rekonštrukciu a modernizáciu štátneho petrochemického monopolu Pemex. Až doteraz Pemex predstavuje hlavný zdroj daňových príjmov a s istotou stále rastúcich cien ropy vláda ani nebola nútená pomýšľať na účinnejšie vyberanie daní. Vďaka nedostatočným investíciám do ťažby i spracovania ropy v posledných zhruba dvadsiatich rokoch však v roku 2007 Pemex prvýkrát zaznamenal stratu (vo výške takmer 2 mld. USD²⁵) a vláda musela prísť s návrhmi na jeho ozdravenie. Plán PAN počíta s väčšou participáciou súkromných

²⁵ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

subjektov, ako domácich, tak zahraničných, tým sa však dostáva do rozporu s predstavami PRD a čiastočne aj PRI. Vládi sa nepodarilo presadiť reformu do hlasovania do letných prázdnin (jednou z príčin bola aj blokáda Poslaneckej snemovne a Senátu tesne pred tým, než sa diskusia o reforme začala), opozícia si naopak vymohla rozsiahle debaty o budúcnosti Pemex na pôde parlamentu. Skutočné prerokovanie reformy v legislatívnych zboroch tak začalo až v septembri 2008. Možno však očakávať prietahy opozície a faktické odloženie reformy pred voľbami do Poslaneckej snemovne v júli 2009, resp. pred začatím predvolebnej kampane. Vzhľadom k podielu, ktorý Pemex predstavuje v ekonomike krajiny a najmä v štátnom rozpočte môže mať výsledok debaty zásadný vplyv na budúci vývoj ekonomiky krajiny a úspešnosť reforiem vlády prezidenta Calderona.

V zahraničnej politike mexická diplomacia aj najvyššie vedenie tápa a ako by hľadali svoje miesto v celkovom globálnom a regionálnom usporiadaní. Na jednu stranu veľkosť, hospodárska výkonnosť aj zahraničnopolitická tradícia predurčujú Mexiko k významnej úlohe vo svetovej politike, na druhú stranu túto šancu mexická politika do istej miery premrháva nerozhodnosťou a lavírovaním medzi kontinentálnymi ľavicovými tendenciami odvolávajúcimi sa na donedávna silné princípy medzinárodných vzťahov (ktoré boli základom aj mexickej zahraničnej politiky tvorené PRI, napr. dôsledná politika nezasahovania prerastá bohužiaľ až do neschopnosti vyjadriť sa zrozumiteľne k zásadným otázkam), a pravicovým prijímaním jasných pozícií opierajúcich sa napríklad o univerzalitu ľudských práv. Mexiko sa pohybuje medzi určitými sympatiami niektorých vrstiev ku kubánskej revolúcii a obdivom voči americkej technologickej vyspelosti a hospodárskej výkonnosti.

Zahraničná politika Mexika je daná geografickou polohou krajiny. Logicky sú najvýznamnejším partnerom aj zo zahraničnopolitického hľadiska Spojené štáty americké. Vzťahy nie sú vždy jednoduché a problémov v nich je viac než dosť: mexická migrácia, obchodovanie s drogami spojené s násilím a ďalšími prejavmi expanzie organizovaného zločinu, odliv amerických firiem z USA a investície v Mexiku atď.. Na druhú stranu si obe krajiny uvedomujú, že súčasný model trojstrannej spolupráce USA, Kanady a Mexika v NAFTA je zrejme to najlepšie pre rozvoj všetkých troch. Bez NAFTA by Mexiko bolo chudobnejšie a vytváralo by ďaleko väčšie problémy. Otázkou zostáva, nakoľko sa vo vzájomných vzťahoch, a to nielen ekonomických, prejaví spomaľovanie americkej ekonomiky z dôvodu globálnej hospodárskej krízy.

Tvárou v tvár tomuto problému sa Mexiko snaží o diverzifikáciu zahraničnej politiky i zahraničného obchodu. Vzťahy s juhovýchodnou Áziou sa stávajú

intenzívnejšími a dokonca aj donedávna trochu prehliadané vzťahy s Európskou úniou (aj cez asociačnú dohodu) opäť prichádzajú do módy.

Multilaterálne politika je pre Mexiko tradične dôležitá. K najvýznamnejším projektom patrí predstavenie tzv. Zeleného fondu, ktorý by mal reorganizovať vzťahy rozvinutých a rozvojových krajín v oblasti životného prostredia. Túto iniciatívu prezidenta Calderona však čaká ešte postup na medzinárodných fórach.²⁶

1. 4 Mexiko a NAFTA

Dohoda o severoamerickom pásme voľného obchodu je obchodná dohoda spájajúca Kanadu, Spojené štáty americké a Mexiko do spoločnej zóny voľného obchodu NAFTA (North American Free Trade Area). Dohoda o NAFTA bola uzatvorená 12. augusta 1992 a podpísaná 17. decembra 1992 prezidentmi týchto krajín (Brian Mulroney – Kanada, Carlos Salinas de Gortaro – Mexiko, Bill Clinton – USA). Následne na to dohodu ratifikovali národné parlamenty a dohoda nadobudla účinnosť 1. januára 1994 – začiatok fungovania NAFTA. Podpísaním a ratifikáciou dohody, došlo k hospodárskemu zjednoteniu územia s rozlohou vyše 21 mil. km² s približne 400 mil. obyvateľov. Najdominantnejšou krajinou NAFTA sú USA, ktoré vytvárajú približne 90% celkovej produkcie.²⁷

1. 4. 1 Základné údaje o NAFTA

- postupné odstránenie všetkých dovozných ciel a ostatných dovozných prekážok v priebehu 15 rokov v závislosti od odvetvia,
- na dovoz textilných výrobkov odstráni Mexiko ihneď všetky dovozné obmedzenia, USA a Kanada v priebehu 10 rokov,
- všetky dovozné clá na automobily sa zrušia do 10 rokov, Mexiko okamžite zníži dovozné clá z 20% na 10%,
- poľnohospodárstvo – Mexiko a USA zrušia 57% dovozných prekážok okamžite, 94% do 10 rokov a zvyšok do 15 rokov, pokles tarifných obmedzení v Kanade bude prebiehať v súlade s jej zmluvou s USA z roku 1989,²⁸

²⁶ Spracované podľa informácií dostupných na oficiálnej stránke Severoamerickej dohody o voľnom obchode <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx>, dátum: 14.03.2011

²⁷ Spracované podľa informácií dostupných na oficiálnej stránke Severoamerickej dohody o voľnom obchode <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx>, dátum: 19.10.2010

²⁸ Spracované podľa štatistík OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html, dátum: 14.03.2011

- investície – do 10 rokov sa zrušia všetky legislatívne prekážky pre vstup cudzieho kapitálu. Mexiko získalo výnimku pre ťažbu ropy a jej spracovanie, štátny podnik PEMEX si udrží monopolné postavenie. Súčasne si Mexiko ponechá niektoré výhody i v energetike a železničnej doprave. Kanada si ponechá kontrolu nad investíciami do kultúry a USA do leteckých spoločností a do telekomunikácií,
- doprava – do konca roka 1999 zabezpečí voľný prejazd kamiónov cez územie Mexika
- intelektuálne vlastníctvo – ochrana vo všetkých signatárskych štátoch NAFTA sa prispôsobí štandardu vo vyspelých štátoch,
- ochrana životného prostredia – každý signatársky štát bude aplikovať svoje národné normy,
- na riešenie sporov sa vytvorí nezávislá arbitrážna komisia,
- USA a Mexiko založia Severoamerickú rozvojovú banku na podporu vzájomného obchodu.²⁹

1. 4. 2 Dôvody integrácie

- rastúca obchodná spolupráca USA a Mexika – 3 obchodné dohody o subvenciách, clách, intelektuálnom vlastníctve,
- previazanosť ekonomík USA a Kanady – CUSFTA (The Canada – U.S. Free Trade Act),
- geografická blízkosť,
- dlhodobý deficit zahraničného obchodu – zahraničná zadlženosť – proexportné stratégie,
- potreba zvýšiť efektívnosť a produktivitu ekonomík, posilniť konkurencieschopnosť,
- vonkajšie vplyvy – niekoľko rokov vlečúce sa jednanie o liberalizácii svetového obchodu v rámci Uruguajského kola GATT,
- na intenzite naberajúce európske integračné procesy.

²⁹ Spracované podľa informácií dostupných na oficiálnej stránke Severoamerickej dohody o voľnom obchode <http://www.nafta-sec-alena.org/en/view.aspx>

1. 4. 3 Význam NAFTA pre Mexiko

Pri NAFTA sa často sa uvažuje aj o porazenej strane tejto dohody. Víťazi sú spotrebitelia vo všetkých troch krajinách, ktorí si možno ani neuvedomujú dôležité zisky, ktoré urobili. Voľný obchod priniesol široký rast. Boli adaptované a prispôsobené na nové obchodné prostredie nové odvetia ako sú automobilový a elektrotechnický priemysel, ktoré sú mimoriadne dobre konkurencieschopné. Na druhú stranu tie, ktoré nebolo možné prispôsobiť novým podmienkam upadajú. Jedná sa najmä o obchod s poľnohospodárskymi výrobkami Mexika.

Rozvoj hospodárstva Mexika pri analýze vplyvov vstupu do NAFTA na ekonomiku Mexika je evidentný. Celkovo obojsmerný obchod medzi Mexikom a Spojenými štátmi vzrástol z 81 miliárd v roku 1993 na 231 miliárd amerických dolárov v roku 2002. Export Mexika do všetkých krajín vzrástol o 80% medzi rokmi 1985 a 1993, po jeho pristúpení ku GATT³⁰, a po vzniku NAFTA sa tempo rastu takmer zdvojnásobilo. Vývoz hotových výrobkov tvorí takmer 90% celkového vývozu.³¹

V priebehu roka 1990 Mexiko implementovalo významné reformy ako napríklad eliminácia štátnych subvencií a účasť verejnosti pri zadávaní verejných zákaziek a predaji komodít a vstupov. Ďalej vláda Mexika zriadila podporný program pre výrobcov základných plodín - PROCAMPO a aj program Aliancia pre vidiek, ktorý poskytuje primerané dotácie pre produktívne investície.

Ako sme vyššie spomínali, vstup do NAFTA malo pre krajinu aj negatívne dopady, hlavne v oblasti poľnohospodárstva, ktoré nie je konkurencie schopné poľnohospodárskej výrobe USA a Kanade. Na zmiernenie politického tlaku z vidieckych akčných skupín, vláda podpísala Acuerdo³², ktorá sa zaoberá štúdiou účinkov NAFTA a poľnohospodárskeho zákona USA a poskytuje prefinancovanie mimoriadnych výdavkov. Mexiko sa konzultuje so Spojenými štátmi a Kanadou o ustanovenia voľného obchodu pre bielu kukuricu a fazuľa a ďalších programoch na zvýšenie životnej úrovne vo vidieckych oblastiach.

Spojené štáty americké sa snažia nadväzovať silnejšie obchodné spojenie medzi USA a mexickou spoločnosťou. Kľúčovým prvkom tejto stratégie je program Partnerstvo pre prosperitu, ktorý zaväzuje obe vlády na podporu aktivít, ako sú obchodné misie

³⁰ Všeobecná dohoda o clách a obchode, predchodca Svetovej obchodnej organizácie

³¹ Spracované podľa štatistík OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html, dátum:14.03.2011

³² Národná dohoda o poľnohospodárstve

a semináre, aby sa systém riadenie podnikov a obchodné myslenie v USA a v Mexiku priblížilo. Program ďalej podporuje kupujúcich z USA, aby nakupovali v Mexiku a snaží sa zlepšovať ich spojenie s mexickými exportérmi a identifikovať nových potenciálnych vývozcov.

Zatiaľ čo niektoré odvetia mali problémy s liberalizáciou trhov, NAFTA ponúka rozumný časový úsek, aby sa krajiny dokázali prispôbiť sa meniacim sa trhovým podmienkam. O dobrom vplyve NAFTA pre Mexiko, svedčí aj fakt, že 20% HDP³³ Mexika súvisí s obchodom umožneným vďaka ustanoveniam NAFTA. NAFTA vytvoril tisíce nových pracovných miest nielen mestách, ale aj vo vidieckych oblastiach a podporilo aj zvýšenie mzdy.

Údaje mexickej vlády ukazujú, že miera chudoby vo vidieckych aj mestských oblastiach poklesla vďaka ekonomickému oživeniu v roku 1996. Kľúčovým poučením z NAFTA je, že voľný obchod bude pravdepodobne správnym spôsobom na urýchlenie hospodárskej transformácie na zvýšenie výroby a konkurencieschopnosti v mnohých odvetviach a zefektívnenie systému na pridelenie podporných prostriedkov.

1.5 Štruktúra HDP Mexika

V roku 2009 pokleslo HDP o 1,75%³⁴ v porovnaní s rokom predchádzajúcim. Podľa posledných ekonomických odhadov sa predpokladá, že v roku 2010 by mohlo dôjsť k rastu HDP o 1,8 %. Podľa odhadov MMF sa Mexiko v roku 2010 umiestnilo na 154 mieste z celkového počtu 183 ekonomík. Miera inflácie v roku 2009 dosiahla hodnoty 20,4 mil. USD.³⁵

³³ Zdroj: Rada pre zahraničný obchod Mexika, informácie dostupné na <http://www.comce.org.mx/>, dátum:19.10.2010

³⁴ Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia Mexika <http://www.sre.gob.mx/>

³⁵ Spracované podľa informácií dostupných na web stránkach Ministerstva zahraničia Mexika <http://www.sre.gob.mx/>

Tabuľka č.2: Ekonomický rast Mexika

	Ročný rast v %
2001	- 0,0
2002	0,8
2003	1,4
2004	4
2005	3,3
2006	5
2007	3,4
2008	1,3
2009	1,75

Zdroj: Národná obchodná komora Mexico City, informácie dostupné na <http://www.camaradecomerciodemexico.com.mx/>

Saldo obchodnej bilancie činilo v roku 2009 – 4,6 mld. USD. V bilancii vonkajších ekonomických vzťahov dosiahol spracovateľský priemysel 198,8 mil. USD a druhou významnou položkou bol predaj ropy a ropných produktov v hodnote 30,8 mil. USD. Dovozy ropy a ropných produktov v roku 2009 dosiahli hodnoty 20,4 mil. USD.

1. 5. 1 Priame zahraničné investície Mexika

Ako môžeme v tabuľke č.3 vidieť, zahraničné investície v roku 2009 dosiahli 11, 417 mld. USD, čo je v porovnaní s predchádzajúcim rokom pokles o 38,5%. V roku 2010 došlo v Mexiku k oživeniu prílevu zahraničných investícií a predpokladá sa dosiahnutie hodnoty v rozmedzí 15-17 mld. USD. Predpokladá sa, že v priebehu roku 2010 bude v rámci Národného programu pre infraštruktúru investovaných 49,2 mld. USD, pričom približne 4% tejto čiastky tvoria projekty partnerstva verejného a súkromného sektoru.

Tabuľka č.3: Priame zahraničné investície Mexika v miliónoch USD

2001	29.527,6
2002	23.016,6
2003	16.591,1
2004	22.875,7
2005	20.822,7
2006	19.225,0
2007	23.230,2
2008	18.589,3
2009	11.417,3

Zdroj: Rada pre zahraničný obchod Mexika, informácie dostupné na <http://www.comce.org.mx/>

Tabuľka č. 4.: Základné makroekonomické ukazovatele

Ukazovateľ	Jednotka	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDP objem ^{a)}	mld. Pesos	7 779	8 128	8 419	8 758	9 086	8 936	8 780
Minimálna mzda	MXN/mesiac	1310	1362	1376	1431	1530	1550	1596
HDP prírastky	%	-1,5	4,5	3,6	4	3,8	-1,6	-1,75
HDP na obyvateľa**	USD	7 089	7 364	7 524	8 834	9 125	10 039	8 641
Miera inflácie	%	3,98	5,19	3,33	4,05	3,76	6,53	3,57
Miera nezamestnanosti ^{b)}	%	3,41	3,92	3,58	3,53	3,6	4,32	4,8
Kurz MXN k USD ku koncu roka	MXN/USDolar	11,24	11,15	10,63	10,81	10,92	13,83	13,07
Kurz MXN k Euro ku koncu roka	MXN/Eur	14,16	14,96	12,55	14,25	16,07	19,34	18,75
Úrokové sadzby*	%, miestna mena	6,12	8,75	8,27	7,02	7,57	8,34	5,9
Fiškálny deficit / prebytok	% z HDP	-0,5	-0,2	-0,1	0,1	0,04	-0,07	-0,15

a, v stálych cenách na báze roku 2003

b, jedná sa o mieru tzv. otvorenej nezamestnanosti, tj. o ukazovateľ aplikovaný na ekonomicky aktívnom obyvateľstve staršom ako 12 rokov, ktoré je schopné a má záujem pracovať a zároveň pracuje aspoň 1 hod. týždenne. Limit min.mzdy na deň je 51 pesos

* Jedná sa o referenčnú sadzbu na medzibankovom trhu – vážený priemer p.a.

** Výpočet je urobený na základe bežných cien za použitia priemerného výmenného kurzu publikovaného Banco de México.

Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Crédito Público

Tabuľka č.5.: Saldo medzinárodných devízových rezerv v Banco de México v mld. USD

Rok	Konečný stav rezerv
2000	33,555
2001	40,881
2002	47,984
2003	57,435
2004	61,496
2005	68,669
2006	67,681
2007	79,976
2008	85,441
2009	90,8378

Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Credito Público

1. 5. 2 Priemysel – štruktúra, tempo rastu, nosné obory

Priemyselný sektor je zameraný najmä na spracovateľský priemysel, pričom medzi hlavné odvetia sa radí petrochémia, ropný priemysel, potravinársky priemysel, strojárstvo, textilný a kožiarsky priemysel. Dôležitý význam majú tiež metalurgie, ťažba uhlia a drahých kovov, drevársky, papierenský a tabakový priemysel. Variabilná časť priemyselnej výroby je sústredená do tzv. maquiladoras, tzn. fabriek riadených zahraničným, najmä americkým kapitálom, ktoré sa nachádzajú prevažne práve pri hranici s USA a na juhu krajiny.

Priemyselná výroba sa v roku 2008 podieľala na tvorbe HDP 23%. Z toho najviac spracovateľský priemysel 17% (z toho potravinársky priemysel 4%, výroba dopravných prostriedkov 3%, chemický priemysel necelými 2%) a ďalej ťažobný priemysel 5%. Výroba elektrickej energie, plynu a vody sa podieľala na celkovom HDP 1%. V prvom polroku 2010 priemyselná výroba rástla v porovnaní so sektorom služieb a poľnohospodárstva najrýchlejšie, a to o 6,6%. V oceliárstva je Mexiko na druhom mieste z

krajín Latinskej Ameriky po Brazílii a na 15. mieste vo svete. 90% výrobkov sa exportuje do USA.³⁶

Mexiko patrí medzi najväčšie štáty v ťažbe ropy v Latinskej Amerike. Mexická firma Pemex je treťou najväčšou spoločnosťou v ťažbe ropy na svete. Vyrába sa cca 60%³⁷ vyrobenej ropy, ale prevažne nespracovanej, pretože chýbajú výrobné kapacity. Najväčším odberateľom sú Spojené štáty americké. Pozícia Mexika ako dodávateľa sa však mení. Podľa štatistických údajov amerického ministerstva obchodu bolo Mexiko vytlačené ako dodávateľ ropy z tretieho miesta, ktoré mu po roky patrilo, až na piate miesto.

Mexiko plánuje postaviť novú rafinériu 116 km od Mexiko City so spracovateľskou kapacitou 300 000 barelov denne. Celková investícia 9 mld. USD zabezpečí v budúcnosti dennú výrobu 142 000 barelov benzínu, 82 000 barelov dieselu a 12 000 barelov leteckého paliva, všetky s nízkym obsahom síry.³⁸

Projekt má tieto časti:

- 2009 - koncepcia projektu
- 2010 – detailný inžiniering
- 2011 - začatie výstavby
- 2015 - uvedenie do prevádzky

Ťažobný priemysel je sústredený v nasledujúcich štátoch:

- ťažba zlata - štáty Durango, Sonora a Chihuahua
- ťažba striebra - štáty Zacatecas, Durango a Chihuahua
- extrakcie a získavanie olova - štáty Zacatecas, Chihuahua a San Luis Potosí
- meď - štát Sonora
- zinok - štáty Zacatecas, Chihuahua a San Luis Potosí
- železná ruda - štáty Colima, Coahuila a Michoacán
- síra - štáty Tabasco, Chiapas a Guanajuato
- fluoritu - štáty San Luis Potosí a Coahuila
- výroba koksu je v štáte Coahuila.

³⁶ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

³⁷ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

³⁸ Spracované podľa štatistík OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html, dátum:19.10.2010

Podľa Mexickej národnej komory železiarní a oceliarní (Canacero) sa hutnícky priemysel v Mexiku začína vracat' do priaznivých čísel a stavu pred finančnou krízou. V roku 2011 sa očakáva, že výroba dosiahne predkrízových výsledkov. Podľa štatistík sa v mexických hutách za rok 2010 vyrobilo 16,6 ton ocele a v roku 2008 to bolo 17,3 mil. ton. Oproti roku 2009 sa zvýšila produkcia v hurách o 19% a vývoz do zahraničia vzrástol o rovných 30%.³⁹

Podľa prezidenta zostáva hlavnou prekážkou pre väčšiu produktivitu mexických hút dovoz lacného železa a ocele z Číny, Indie a Brazílie. Canacero rokuje s ministerstvom hospodárstva o možnosti zavedenia 15%⁴⁰ dovozného cla na čínske oceliarske výrobky. Canacero argumentuje nerovnými podmienkami mexických a čínskych výrobcov, podhodnotenia čínskeho juanu a predovšetkým predajom za dumpingové ceny.

1. 5. 3 Stavebníctvo

Podiel stavebníctva na tvorbe HDP predstavoval v roku 2009 cca 6, 18%⁴¹. Ako môžeme v tab.č.x vidieť, čísla o zamestnanosti v odbore presvedčivo hovoria o poklese zamestnanosti v odbore stavebníctva.

³⁹ Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Crédito Público, Národná banka Mexika

⁴⁰ Zdroj: Rada pre zahraničný obchod Mexika, informácie dostupné na <http://www.comce.org.mx/>, dátum:14.03.2011

⁴¹ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

Tabuľka č.6: Počet zamestnaných osôb v stavebníctve

2000	484 730
2001	444 478
2002	387 269
2003	364 356
2004	385 112
2005	400 177
2006	407 814
2007	411 082
2008	386 813
2009	360 444

Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

1. 5. 4 Poľnohospodárstvo

Mexické poľnohospodárstvo (najmä jeho potravinársky komplex, ktorý sa však z hľadiska tvorby HDP vykazuje v oblasti priemyselnej výroby) tvorí významný článok národného hospodárstva a i keď v najbližších rokoch nemá šancu byť sebestačné resp. plne pokryť potreby domácej populácie v kľúčových plodinách, postupná liberalizácia medzinárodného obchodu agrárnych produktov mu ponúka sľubné perspektívy. O tom svedčí aj výška priamych zahraničných investícií smerujúcich do tohto sektora. Jedná sa však hlavne o investície nie do primárnej sféry sektora, ale do sféry sekundárne, ktorú predstavuje spracovanie potravinárskych produktov.

Vývoj mexického poľnohospodárstva nemožno hodnotiť z roka na rok, pretože výsledky tohto odvetvia sú, rovnako ako v iných krajinách, ovplyvňované klimatickými vplyvmi a výkyvmi, ktoré majú bezprostredný vplyv na úrodu a tým aj dosiahnuté výsledky celého sektora. Z toho vyplýva, že pri posudzovaní tohto odvetvia je predovšetkým potrebné hodnotiť trendy, ktoré sa v ňom dlhodobo presadzujú. Ak hovoríme o mexickom poľnohospodárstve a hodnotíme jeho výsledky, musíme hodnotiť nielen primárny poľnohospodársky sektor, ale celý poľnohospodársko-potravinársky komplex, vrátane nadväzujúceho potravinárskeho priemyslu.

Podiel poľnohospodárskej výroby, lesníctva a rybolovu na tvorbe HDP predstavoval v roku 2009 cca 4,16%. Z celkovej rozlohy Mexika je obrábaných cca 22% pôdy (cez 19 mil. ha, z toho je 6 mil. ha zavlažovanie), 25% tvoria lesy a 45% pastviny. Zvyšná časť pôdy je neúrodná a zostáva nevyužitá - jedná sa predovšetkým o púštne a polopúštne oblasti krajiny. Špecifickým rysom mexického poľnohospodárstva je skutočnosť, že klimatické podmienky umožňujú na väčšine teritória dvojakú úrodu ročne. Ďalšou zvláštnosťou je tzv. Agricultura por contrato (známa u nás z oblasti textilného priemyslu a pod ako práca na dohodu), kedy určitá veľká spoločnosť, napr. Nestlé, zaplatí produkciu špecifických plodín a poskytne na jej pestovanie prostriedky vopred.⁴²

Kľúčovým obchodným partnerom vo vývoze aj dovoze, rovnako ako v iných odvetviach, sú USA, ktoré pokrývajú cca 79% všetkých dovozných potrieb Mexika, a ďalej Kanada - 6,3% všetkých mexických dovozov. 83,7% všetkých agrárnych vývozov Mexika smerovalo v minulom roku do USA. Hneď na druhom mieste boli krajiny Európskej únie - 5,8% mexického exportu poľnohospodárskych produktov. Bilancia s Európskou úniou je pritom percentuálne vyrovnaná, krajiny EÚ pokrývajú export v rovnakej relácii - 5,8% i mexickej dovozných potreby.

Táto závislosť na americkom resp. severoamerickom trhu existuje napriek tomu, že Mexiko podpísalo 13 zmlúv o voľnom obchode s celým radom krajín. Od podpísania tzv. dohody o voľnom obchode s EÚ si Mexiko sľubuje predovšetkým dlhodobu diverzifikáciu svojej teritoriálnej štruktúry, ktorá ho zatiaľ historicky, geograficky a ekonomicky príliš jednostranne zväzuje s USA.

V súčasnosti Mexiko agrárny sektor priamo dotuje len v obmedzenej miere. Po zrušení BANRURAL (Banco Nacional Rural) v roku 1994, ktorá bola presiaknutá korupciou, dostávajú poľnohospodári od vlády v rámci programu PROCAMPO dotáciu 1000 pesos na hektár obrábanej pôdy. Dotácie prideľuje ministerstvo poľnohospodárstva a jeho decentralizované orgány. Poľnohospodári môžu ďalej získať úver od Financiera Nacional Rural (nástupnícka organizácia BANRURAL) za preferenčných podmienok (cca o 30% nižšie úverové sadzby, než sú sadzby na bankovom trhu). Systém výkupu určitej časti produkcie za pevné ceny bol zrušený už pred rokmi. Jeho miesto zaujala vládna organizácia ASERCA, ktorá sa snaží sprostredkovať poľnohospodárom odbyť ich

⁴² Údaje spracované podľa informácií Národnej obchodnej komory Mexico City dostupných na <http://www.camaradecomerciodemexico.com.mx/>, dátum:21.03.2011

prebytkov (predovšetkým v zahraničí). Proti neúrode sa poľnohospodári síce môžu poistiť, ale len na báze komerčného poistenia.

Obchodné vzťahy s krajinami EÚ určuje Dohoda o pridružení k EÚ, na základe ktorej dochádza k postupnej liberalizácii vzájomného obchodu, ktorá sa v 7 colných kategóriách dotýka aj agrárnych produktov. V prvej kategórii od roku 2000 bolo na nulu znížené clo u nepraženej a bezkofeínovej kávy a kakaa, čoho využili najmä niektoré nadnárodné koncerny ako napríklad Nestlé či Suchard, ktoré vyvážajú a dovážajú tieto výrobky. Táto sadzba sa týkala aj iných produktov. V druhej kategórii to bolo predovšetkým víno, zelenina, olivy, ktorých colné sadzby klesli na nulu v roku 2003. V tretej kategórii clo klesá o 11%⁴³ každý rok až k nule v roku 2008 (vermút, brandy, bravčové mäso, pitná voda, múka). Vo štvrtej kategórii sú od roku 2003 odbúravane colné bariéry diferencovane s konečnou nulovou sadzbou v roku 2010 (sójový a slnečnicový olej, čerstvé ovocie, osviežujúce nápoje). Piata kategória je tu považovaná za hmlistú a nepresnú (formulácia: "každá strana je pripravená znížiť colné sadzby čo najrýchlejšie ak to jej všeobecná hospodárska situácia a ekonomická situácia príslušného odvetvia dovoľí"). Práve u tejto kategórie sa objavujú tzv. citlivé položky: obilniny ako napríklad pšenica, raž, kukurica, ryža, krupica a múka z nich, olivový olej, hovädzie mäso a predovšetkým cukor. Šiesta kategória obsahuje ďalšiu spornú položku, ktorou je tuniak. V siedmej kategórii je to chicle (živice stromu zapote), kde by Mexiko chcelo uplatniť a presadiť geograficko-botanický pôvod a vyvinúť tlak na získanie výhod pre dovoz spracovaného produktu do krajín EÚ. Hlavnými vývoznými položkami Mexika v obchode s EÚ sú bôby, citróny, hrozno, ananás, cibuľa a avokádo.

Pre toto odvetvie prezident F. Calderón presadzuje vypracovanie regionálneho plánu, ktorý pomáha identifikovať produkčné predpoklady každého regiónu, ďalej počíta s podporou zavádzania techniky na vidiek a chce stimulovať expanziu výrobných reťazcov. Mimoriadny význam sa prikladá rozvoju lesníctva (lesná výsadba na komerčnej báze).⁴⁴

⁴³ Zdroj: Národná obchodná komora Mexico City, informácie dostupné na <http://www.camaradecomerciodemexico.com.mx/>, dátum: 28.09.2010

⁴⁴ Zdroj: Rada pre zahraničný obchod Mexika, informácie dostupné na <http://www.comce.org.mx/>, dátum: 20.01.2011

1. 5. 5 Služby

Sektor služieb patrí k najvýznamnejším odvetviám mexickej ekonomiky a na tvorbe HDP krajiny sa podieľa relatívne značným percentom (64%, z toho obchod 15%, služby spojené s nehnuteľnosťami a ich prenájmom, vrátane nehmotných práv 11% a dopravné a skladovacie služby 7%).⁴⁵ Ak sčítame služby komunálne, sociálne a finančné a započítame aj obchod a reštauračných, je to rozhodujúci podiel na tvorbe HDP. Jeho najvýznamnejšou súčasťou je oblasť cestovného ruchu, hotely, obchody a reštaurácie. Príjmy z turistiky predstavujú pre Mexiko tretí najväčší zdroj devíz. S turistikou úzko súvisí široko rozvinutá sieť hotelov a reštauračných zariadení, rovnako ako špecializovaný maloobchodný predaj zameraný práve na turizmus. Aj v roku 2009 bol sektor služieb, pri spomalení v priemysle, hlavným motorom mexického hospodárstva.

Približne 80% zo sumy, ktorou prispieva turistika a s ňou súvisiace služby do štátneho rozpočtu. Generuje tzv. národná turistika, ku ktorej vyzval už prezident Fox s cieľom udržania vysokého štandardu ubytovacích svetovo známych mexických centier. Platy pracovníkov v cestovnom ruchu, väčšinou v súkromnom sektore, podľa mexickej vlády prevyšujú národný priemer. Turizmus vyprodukoval takmer 2,2 miliónmi priamych pracovných príležitostí a predpokladá sa, že zhruba celkovo 3,2 miliónov nepriamych pracovných miest v Mexiku i v zahraničí. Z každých šiestich až siedmich dolárov, ktoré vyprodukuje mexická turistika, je tak len niečo cez jeden dolár od zahraničných turistov.⁴⁶

Celkový podiel zahraničných turistov na mexickom cestovnom ruchu však dlhodobo klesá. V medzinárodnom meradle obsadilo Mexiko 8. miesto vo svete po Kanade, ale pred Nemeckom. Problémom zostávajú investície, zastaraná infraštruktúra, vysoká kriminalita smerujúca prevažne na zahraničných turistov a ekologické problémy znečistenia vzduchu a morskej vody a celkové znečistenie životného prostredia, s čím súvisí aj nedostatok vody. Tento problém je prastarý a trvalo neriešiteľný z dôvodu chýbajúcich štátnych dotácií, ktoré by smerovali do štruktúry životného prostredia.

Existuje osobitný plán podpory turizmu, ktorý propaguje Mexiko v USA. Na ochranu turistov v hlavných centrách mexického cestovného ruchu bola vytvorená osobitná turistická polícia, ktorá súčasne slúži na podávanie základných informácií pre

⁴⁵ Spracovené podľa údajov Národného inštitútu pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁴⁶ Spracovené podľa údajov Národného inštitútu pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

zahraničných a tuzemských turistov. Za kľúčové odvetvia hospodárstva krajiny a regionálneho rozvoja považuje cestovný ruch aj prezident Calderón, ktorý vyzýva občanov svojej krajiny na uprednostnenie domácej turistiky pred zahraničnou rekreáciou. Vo svojom volebnom programe totiž sľúbil zabezpečiť rozvoj infraštruktúry, zlepšenie podmienok pre investície spolu s finančnou a technickou podporou malým podnikom tohto odvetvia.

1. 5. 6 Infraštruktúra (doprava, telekomunikácie, energetika - z toho jadrová)

Súčasná úroveň infraštruktúry v Mexiku zatiaľ nedosahuje štandardnú úroveň vyspelých krajínach. Prezident Felipe Calderón vyhlásil infraštruktúralný program pre údobie hlavného mesta Mexika v hodnote 36 miliárd pesos⁴⁷ (tzv. Komplexný vodný projekt pre údolia Mexika), ktorý tvorí súčasť Národného plánu pre rozvoj infraštruktúry na roky 2007 - 2012. Projekt zahŕňa sanáciu vôd, zdokonalenie systému drenážou a dodávky pitnej vody. Pre sanáciu vody sa predpokladá výstavba siedmich veľkých čističiek, ktoré umožnia spracovanie odpadových vôd, pričom úprava odvodnenia zníži riziko záplav, ktorými hlavné mesto pravidelne trpí. Budovanie infraštruktúry je považované štátnou administratívou za významný podnet k regionálnemu rozvoju a zvýšeniu zamestnanosti (plánuje sa výstavba diaľkových cestných koridorov naprieč Mexikom, rozšírenie siete letísk a podpora investícií do železničných tratí, v prístavoch multimodálne dopravné služby a tiež komplexné riešenie problému odpadových vôd).

Mexiko disponuje cca 366 tis. km ciest a relatívne kvalitných diaľnic (viac ako polovica z nich má spevnený povrch), 26,72 tis. km širokorozchodnej železničnej siete a 3 tis. km splavných riek a prímorských kanálov, na tzv. trampskú dopravu a pobrežnú kobotáž.⁴⁸ Osobitnú kapitolu tvoria stavby druhých poschodí nosných ťahov v hlavnom meste Mexika. Súkromné investície však vďaka zastaranej legislatíve boli povoľované veľmi obmedzene. Mexiko patrí ku krajinám s najdrahším mýtom na svete a netrpezlivo očakáva príliv zahraničných investícií a podporu vlády v rozpočte na stavby nových ciest, diaľničných prepojení jednotlivých štátov a do oblasti morských prístavov oboch oceánov. Rovnako tak existuje potreba rozšírenia a bagrovania vstupov do morských prístavov.

⁴⁷ Spracované podľa štatistík OSN dostupných na <http://www.un.org/en/development/progareas/statistics.shtml>, dátum: 14.03.2011

⁴⁸ Spracované podľa štatistík OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html, dátum: 15.02.2011

Mestské aglomerácie prejavujú značný záujem o nové ekologické druhy dopravy, ako je električková doprava, trolejbusy, veľkokapacitné autobusy, hybridné typy áut / trolejbusov, rozširovanie metra a prímestskej dopravy a tiež rozvoj ekologickej dopravy medzi hlavnými centrami, tj. vlaky a autobusy.

Pre dopravu Mexika je najdôležitejšie rozdelenie v rámci NAFTA. Jedná sa o pozemnú, námornú a leteckú dopravu medzi Mexikom, USA a Kanadou. Z pozemných železničných spoločností sú najdôležitejšie Transborder Express, Nafta Express, Crossborder Express a Mexi-Stack. Z námorných spoločností sú to predovšetkým Veracruz Express, Querétaro Express, Manzanillo Express a Servicio Altamira / Manzanillo. Z domácich dopravných spoločností sú to Nuevo Laredo Cargo a TMM / TFM Railer. Železničná doprava slúži na prepravu priemyselných výrobkov, agroindustriálnych produktov, chémie, petrochémie, cementu, hutníckych výrobkov, minerálov a dopravných prostriedkov (áut, nákladných vozidiel, autobusov.) V menšej miere je používaná na dopravu cestujúcich.

Odbor telekomunikácií trpí monopolným postavením Telmex-u a celkovou uzavretosťou odvetvia pre zahraničné investície. Priame zahraničné investície sú síce možné v oblasti mobilných telefónov, nie však u pevných sietí. Existuje preto veľký tlak vlády i osobne presidenta Calderon, aby legislatíva upravila podmienky vstupu zahraničných investorov do tohto sektoru (pevnej linky) a zvýšila konkurencieschopnosť v rámci odvetvia a tým znížila ceny a náklady.

Mexická energetická spoločnosť CFE monopolne vlastní elektrickú sieť, ktorá rozsahom zodpovedá šiestemu miestu na svete. Mexická energetika v roku 2009 vyprodukovala 286 tis. GWh⁴⁹ hrubej elektrickej energie. V celkovom objeme výroby elektrickej energie v Mexiku tvoria alternatívne zdroje 23%. Vláda sa snaží o zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov elektrickej energie s plánom 26 percentný podiel v roku 2012. V rokoch 2002 - 2004 došlo k nekontrolovateľnému nárastu spotreby mexickej elektrickej energie, ale i k poklesu časti produkcie vzhľadom na vek agregátov. Preto už teraz je elektrická energia čiastočne do Mexika dovážaná. Paradoxom zostáva, že štáty Mexika hraničiace s USA sa snažia o vybudovanie nových kapacít výroby elektrickej energie, ktorá je však vyvážená do USA.

⁴⁹ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

V Mexiku je v súčasnosti v prevádzke iba jediná atómová elektrárň (Laguna Verde v štáte Veracruz), ktorá má kapacitu 750 megawatov.⁵⁰ Energetika je kľúčovým bodom hospodárskej politiky. To znamená potrebu riešiť problémy Pemex (Petróleos Mexicanos) radom konkrétnych opatrení: konsolidácia nového fiškálneho režimu pre túto spoločnosť, zlepšenie práce firemného manažmentu a zabezpečenie nových investičných zdrojov (Pemex napr. v súčasnosti nedisponuje technológiami pre hĺbkové vrty v Mexickom zálive). Ďalším opatrením v oblasti energetiky je povolenie vytvárať strategické aliancie energetických firiem s inými podnikmi sektora (dnes môže producent elektrickej energie byť iba samozásobiteľom alebo môže predat' svoju produkciu CFE⁵¹, čo chce vládna administratíva zmeniť a umožniť predávať priamo veľkým spotrebiteľom na báze dlhodobých kontraktov medzi týmito spotrebiteľmi a súkromnými výrobcami elektrickej energie). Výsledkom by malo byť zníženie cien energií a zvýšenie konkurencieschopnosti mexického priemyslu. Mala by sa tiež posilniť úloha Regulačnej energetickej komisie (odpadnúť by však mala byrokratická regulácia nákupu drobných predmetov, ktorá v súčasnosti platí pre Luz y Fuerza i pre CFE). Mexická vláda plánuje vo svojom štátnom rozpočte rozsiahle investície do energetiky.

Veľmi významný impulz predstavuje projekt Punta Colonet. Je to mimoriadny infraštruktúrny podnik, ktorý prezident Calderón predstavil ako najväčší projekt svojho šesťročného funkčného obdobia a ohlásil jeho oficiálne začatie na konci augusta 2008. Ide o vybudovanie prístavu s celou infraštruktúrou. Hodnota investície zodpovedajúca rozšíreniu Panamského prieplavu (5 miliardy USD, kapacita pre manipuláciu 6 miliónmi kontajnerov, napojenie na USA) vytvorí 83 000 pracovných miest.⁵² Podrobné podmienky tendra sú k dispozícii na teritoriálnom odbore MPO. Výstavba sa síce rozbehne až v roku 2012, ale už teraz všetky zainteresované firmy pracujú na podmienkach verejnej súťaže.

1. 5. 7 Rozvojová pomoc

Humanitárnou pomocou sa v Mexiku zaoberá Ministerstvo sociálneho rozvoja, jednotlivé ministerstvá štátov Mexika a Mexický Červený kríž. Táto skutočnosť vyplýva jednak z tradície a dôvery obyvateľstva najmä v Červený kríž a tiež z neutrality tejto

⁵⁰ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁵¹ Comisión Federal de Electricidade, tzn. Federálna komisia pre energetiku

⁵² Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

inštitúcie. Iba výnimočne býva rozvojová pomoc rozdeľovaná armádou alebo civilnou obranou.

Zahraničná humanitárna pomoc je Mexiku poskytovaná v prípadoch mimoriadnych prírodných katastrof. Zahraničná rozvojová pomoc sa obmedzuje na vysielanie školeného personálu pod záštitou Medzinárodného červeného kríža. Jeho pôsobenie je v krajine koordinované zastúpením pre Mexiko sídliacim v hlavnom meste, s pobočkou v Chiapas. Do tohto štátu sa tiež sústreďuje väčšina pomoci, ktorá má riešiť sociálne, demografické, ekonomické i zdravotné problémy tejto chudobnej časti Mexika. Pre samotný Mexický červený kríž pracuje cca 300 000 osôb, zamestnancov i dobrovoľníkov⁵³.

Z humanitárnych agentúr OSN tu pôsobí napríklad UNICEF či UNDP. Na ich prácu nadväzujú aj mexické mimovládne organizácie.

1. 6 Aktuálne problémy mexickej spoločnosti

Zásadné zmeny nastali v mexickej spoločnosti počas druhej polovice 20. storočia. Prudký pokles úrovne úmrtnosti, spojený s mierou plodnosti, ktorá zostala relatívne vysoká do polovice sedemdesiatych rokov 20. storočia, produkoval masívny populačný rast. V roku 1990 prebehlo sčítanie ľudu s výsledkom približne 81 miliónov Mexičanov⁵⁴, čo bolo viac ako trojnásobok hodnoty zistenej štyridsať rokov predtým. Mexický stagnujúci poľnohospodársky sektor nemôže absorbovať ďalšie milióny zamestnancov, čo vyvolalo stabilné migrácie do miest. Ako výsledok, Mexiko sa preradilo z prevažne vidieckej spoločnosti na silne mestskú spoločnosť. Vzhľadom na nedostatok dostupných bytov, všeobecne sa migranti zokupujú na okraji Mexico City a ďalších veľkých mestských centrách. Miestne infraštruktúry často nedokážu držať krok s takým rastom, čo vedie k vážnemu narušeniu životného prostredia.

Cez obrovské problémy spôsobené rýchlym populačným posun, posledné mexické vlády zaznamenávajú pozoruhodné úspechy pri zlepšovaní kvality života svojich občanov. V rokoch po druhej svetovej vojne podiel úmrtí spôsobených infekciami, parazitmi a ochoreniami dýchacích ciest dramaticky klesol. Počet Mexičanov s prístupom k základným

⁵³ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁵⁴ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

službám, ako je tečúca voda a elektrina podstatne zrástol. Ako aj úroveň gramotnosti a vzdelanosti nadobúda stúpajúci efekt.

Prínosy modernizácie avšak neboli rozložené rovnomerne. Obyvatelia južného Mexika konštantne patria k tzv. zvyšku krajiny v miere kvality života. Mestskí pracovníci v neformálnom sektore ekonomiky nemali prístup k rovnakej úrovni zdravotnej starostlivosti ako pracovníci vo formálnom sektore a nespĺňali podmienky na odchod do dôchodku či výplaty dôchodkov. Distribúcia príjmov je stále vychýlená v prospech najbohatších oblastí spoločnosti. Mexickí tvorcovia politik majú teda stále náročná úlohu ako zabezpečiť hospodársky rast, a zároveň čeliť pretrvávaniu chudoby.

1. 6. 1 Ethnicity Mexika

Etnicita v Mexiku má rôzne konotácie a je oficiálne zaznamenaná pomocou najrôznejších opatrení. Weber (1978) vyslovil definíciu etnickej skupiny, ako skupinu ľudí, ktorí zdieľajú "subjektívnu vieru vo svoj spoločný pôvod, pretože podobnosťou fyzikálneho typu alebo zvykov pripúšťa rôzne atribúty používané na charakterizovanie etnických hraníc. Nielen, že sa tieto vlastnosti líšia od miesta k mieste, ale prebieha zároveň aj zmena v priebehu času. V súčasnom Mexiku, primárne etnické rozdelenie je medzi domorodé a nedomorodé obyvateľstvo.

Príčiny nezhôd a konfliktov, ktoré sa v poslednej dobe dostávajú do popredia so stále väčšou naliehavosťou, treba hľadať už v období príchodu španielskych dobyvateľov na územie Mexika. Krajinu v tej dobe obývalo pomerne veľké množstvo rôznych etník podrobených Španielom v krátkom časovom úseku. Napriek tomu, že domorodému obyvateľstvu boli priznané rovnaké práva ako ostatným občanom, už niekoľko desaťročí predstavuje najnižšiu vrstvu mexickej spoločnosti a podľa toho s ním aj bolo zaobchádzané. Diskriminácia domorodých roľníkov a robotníkov je na dennom poriadku a počas dlhého obdobia sa s nimi jednalo ako počas feudalizmu.

Etnicita je dôležitá, ale má v súčasnom Mexiku nepresné poňatie. Viac-menej sa rozlišujú 2 široké etnické skupiny, založené skôr na kultúrnych ako rasových rozdieloch – Mexičania (mestiço) a indiáni.⁵⁵ Každá skupina má odlišné kultúrne aspekty a sama seba

⁵⁵ Spracované podľa publikácie *The Challenge of Institutional Reform in Mexico*, autor: Riordan Roett, vydavateľstvo: L. Rienner Publisher, Boulder, 1995, strana 56-136

vníma ako odlišnú od ostatných. Skupiny sa však menia, zmiešavajú, a preto meranie etnického zloženia obyvateľstva býva problematické.

Historicky termín „mexičan“ popisoval označoval miešanca Európana a s domorodým obyvateľom. Tvorila hlavne strednú vrstvu obyvateľstva a sú ďalej delení do podskupín na bielych obyvateľov do criollo, tzn. tí narodení v Novom svete a tých narodených v Španielsku. V súčasnom používaní, však slovo mestizo odkazuje na každého, kto prijal mexickú hispánsku kultúru. V kultúrnom kontexte to znamená, že aj tí, čo majú výlučne európske korene a aj miešanci Európanov a domorodých obyvateľov, sú automaticky považovaní za mestizo. Mestizo sa stalo synonymom pre mexickú kultúru, rovnako ako sa používa v mnohých latinsko-amerických krajinách na označenie predstaviteľov hispánskej kultúry.

Tu vzniká otázka, aký je teda rozdiel medzi mestizo a Indiánom? Antropológ Alan Sandstrom uvádza minimálne kritéria, ktoré tvoria definíciu indickej spoločnosti. Podľa Sandstorma je Indiánom, ten čo sa za neho považuje a zároveň sa rozhodne používať pôvodný jazyk v každodennej reči, je aktívne zapojený do záležitostí obce, podieľa sa na náboženských obradoch v indiánskej tradícii a pokúša sa dosiahnuť harmóniu s spoločenským a prírodným svetom. Ak v priebehu času začne jedno alebo viac kritérií absentovať, pravdepodobne nastáva prechod na pozíciu mestizo.

Hoci mestizo a indiáni obývajú vidiecke oblasti spoločne a majú pomerne porovnateľnú úroveň príjmov, vedú rôzne spôsoby života. Tieto rozdiely môžu viesť k veľmi negatívnemu vnímaniu tých druhých. Mestizo často tvrdia, že Indiáni sú príliš nemotivovaní a obmedzení podľa tradícií riešiť veci primerane s požiadavkami modernej spoločnosti. Indovia zase naopak sťažujú, že mestizo sú agresívni, netrpezliví a neúctiví k prírode.

S ohľadom na kultúrne podmienky, bolo by nereálne očakávať, že sčítanie ľudu by vedelo prepočítať počet mestizo a indiánov na základe rasových kritérií. Avšak v meraní koľko obyvateľov hovorí domorodým jazykom, môže sčítanie ľudu slúžiť na identifikáciu minimálneho počtu nezmiešaných Indiánov. V roku 1990 7,5% mexického obyvateľstva, teda približne 8,2 milióna⁵⁶ občanov hovorilo domorodou rečou Indiánov. Z tohto celkového počtu približne 79% vedelo tiež aspoň základy španielčiny, čo znamená čiastočné kultúrne konvertovanie ku skupine mestizo.⁵⁷

⁵⁶ Podľa posledného sčítania v roku 2009, keď bol celkový počet obyvateľov 109 600 000.

⁵⁷ Spracované podľa publikácie *The Challenge of Institutional Reform in Mexico*, autor: Riordan Roett, vydavateľstvo: L. Rienner Publisher, Boulder, 1995, strana 56-136

Vo všeobecnosti vládnu obrovské rozdiely v celoštátnej znalosti pôvodných jazykov. Znalosť pôvodných jazykov sa zvyšuje od severu k juhu. Najviac používateľov domorodých jazykov žije v štáte Chiapas, kde iba 63 %⁵⁸ obyvateľov ovládalo naopak aj španielsky jazyk.

Z uvedenej jazykovej analýzy Mexika vyplýva dôležitosť a silný vplyv jazykovej zdatnosti na ekonomiku krajiny. Štát Chiapas, kde žije najviac ľudí, až 37%⁵⁹ neschopných dohovoriť sa po španielsky, aj napriek svojej turistickej atraktivite a produkcii kávy, medu a trstinového cukru, je najchudobnejším štátom Mexika.

Jedným z cieľov vlády by preto mala byť podpora znalosti minimálne španielčiny, ako aj cudzích jazykov obyvateľov, ktorým môžu jazykové znalosti zlepšiť obchodné príležitosti a vyhliadky nielen v medzinárodnom podnikaní. Od obdobia kolonizácie sa totiž životné podmienky indiánov bohužiaľ veľmi nezmenili.

Jazyková bariéra je však len jediným z dôvodom citeľného kultúrneho útlaku, vďaka ktorému postupne nastali hlboké zmeny v domorodých kultúrach. Patrí sem aj zlá sociálna situácia domorodcov. Hlboké zmeny zaznamenali náboženstvo aj sociálna štruktúra domorodej spoločnosti kvôli procesu evanjelizácie a politiky ešte koloniálnej vlády.

Väčšina domorodého obyvateľstva je sústredená v južnej časti Mexika, predovšetkým v štáte Chiapas, ktorý patrí zároveň k jednému z najchudobnejších. Od čias kolonizácie sa životné podmienky indiánov bohužiaľ príliš nezlepšili. V oblastiach s veľkým podielom domorodého obyvateľstva sú aj dnes hlboké sociálne rozdiely, ktorých vznik a prehlbovanie má hneď niekoľko príčin.

Jednou z najvýznamnejších je nerovnomerné rozdelenie pôdy. Domorodí roľníci spravidla vôbec nie sú jej vlastníckmi. Preto sú nútení kočovať, aby svoje rodiny uživil. Vzhľadom k tomu, že mzdy sú veľmi nízke a rodiny početné, nie je to jednoduchá úloha, a preto sa poľných prác často zúčastňujú aj malé deti. Tie potom nemôžu navštevovať školu, a to buď preto, že to finančná situácia rodiny nedovolí, a alebo preto, že sa nevyučuje v ich rodnom jazyku. Mnoho detí sa dokonca vôbec nenaučí čítať ani písať, čo je pripraví o možnosť ďalšieho vzdelanie, ktoré by im umožnilo vymaniť sa z ťaživej sociálnej situácie. Nie vždy je dostatok potravy, hygienické podmienky nie sú vyhovujúce (veľa

⁵⁸ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁵⁹ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

obydlí zatiaľ nie je zásobených pitnou vodou a elektrinou) a moderná medicína si u domorodého obyvateľstva nezískala dôveru, čo má za následok vysokú úmrtnosť, častý výskyt črevných infekcií a iných ochorení predovšetkým u detí. Táto beztak žalostná životná situácia potom vedie k častejším prejavom domáceho násillia a alkoholizmu.

Všetky uvedené problémy a ich príčiny vytvorili v priebehu času začarovaný kruh, z ktorého dnes nie je ľahké nájsť východisko. Dlhodobé nedostatočné riešenie sociálnej a ekonomickej situácie domorodého obyvateľstva vyvolalo nielen mnohé konflikty medzi jednotlivými etnikami, ale aj početné protesty namierené proti politike štátu. Jedným z najvážnejších a najúspešnejších sa nepochybne stalo ozbrojené povstanie v štáte Chiapas v roku 1994, ktoré pritiahlo pozornosť ako mexickej, tak i svetovej verejnosti, a donútilo mexickú vládu, aby sa touto problematikou začala zaoberať.

1. 6. 2 Zapatisti, história a súčasnosť

V čele spomínaného povstania stála Zapatova armáda národného oslobodenia (Ejército Zapatista de la Liberación Nacional, EZLN), ktorej členovia nasledujú revolučnú ideály zo začiatku dvadsiateho storočia. Emiliano Zapata, po ktorom získalo toto hnutie svoje meno, začal v marci 1910 revolúciu proti vláde prezidenta Porfirio Díaz, k čomu ho viedli nielen dôvody politické, ale aj sociálne. Jeho hlavným cieľom bola agrárny reforma, ktorá mala zabezpečiť, aby bola pôda odovzdaná tým, ktorí ju obrábajú. Po zvrhnutí diktatúry generála Victoriano Huerta v roku 1914 sa revolučné sily rozštiepili a dostali sa do vzájomného konfliktu. Emiliano Zapata bol zavraždený a jeho armáda rozpustená. Aj napriek tomu toto hnutie a jeho myšlienky celkom nezanikli.

V priebehu celého minulého storočia vznikali rôzne neoficiálne zoskupenie snažiace sa presadzovať sociálne záujmy, za aké bojoval Emiliano Zapata. Meno legendárneho vodcu mexickej revolúcie nesie napríklad zoskupenie Zapatov mestský front (frente Urbana Zapatista, FUZ), ktorý pôsobil krátko v rokoch 1971-1972 v Ciudad de México, alebo Ozbrojená revolučná front Emiliana Zapatu (frente Armada Revolucionaria de Emiliano Zapata, FAREZ), ktorý má na svedomí niekoľko ozbrojených výbojov, ktoré si vyžiadali nemálo ľudských životov.

Ďalší z rady guerrillových hnutí hlásiacich sa k odkazu slávneho generála mexickej revolúcie je už spomínaná Zapatova armáda národného oslobodenia (Ejército Zapatista de la Liberación Nacional, EZLN) pôsobiaca približne od roku 1989 v štáte Chiapas. Členovia tohto zoskupenia si pre svoje ciele dokázali rýchlo získať plnú dôveru a podporu

miestnych indiánskych roľníkov a za ich účasti potom 1. januára 1994 vyhlásili vojnu vláde Spojených štátov mexických. Povstalci žiadali vypísanie nových regulárnych volieb, zlepšenie politickej a hospodárskej situácie v Chiapasu, a predovšetkým uskutočnenie pozemkovej reformy, o ktorú sa márne usilovali už predstavitelia mexickej revolúcie. Subcomandante Marcos, charizmatiký líder povstania, na seba rýchlo upútal pozornosť nielen mexických, ale aj svetových médií. Z jeho početných vyhlásení vyplýva, že hnutie ideovo vychádza z dvoch základných zdrojov: z tradícií indiánskeho obyvateľstva a myšlienok Emiliana Zapatu z obdobia mexickej revolúcie. Z ďalších vzorov potom môžeme spomenúť napríklad Ernesta Che Guevaru či Fidela Castra.

Spočiatku si boje vyžiadali mnoho ľudských životu a prímerie, o ktoré usilovali vtedajší prezident Carlos Salinas de Gortari (1988-1994) a neskôr Ernesto Zedillo (1994-2000), bolo mnohokrát porušené. Napriek mnohým rokovaniam a uzneseniam neboli bohužiaľ v tomto období vykonané žiadne zásadné zmeny, ktoré by viedli k zlepšeniu životných podmienok domorodého obyvateľstva. Jeho situácia sa naopak mnohokrát ešte zhoršila, pretože niektorí indiánski roľníci predávali svoju úrodu, aby mohli nakupovať zbrane, iní opustili svoje domovy, pretože sa nechceli bojov zúčastniť. Sociálne väzby boli pretrhnuté a násilie sa stalo hlavným znakom konfliktu medzi prívržencami zapatistu a antizapatistami. Od prímeria z 12. januára 1994 prišlo o život na mnoho tisíc domorodcov.⁶⁰

1. 6. 3 Postavenie ženy v mexickej spoločnosti

Prehlbujúca sa ekonomická kríza, rastúca nezamestnanosť a hroziaca chudoba núti mexické ženy hľadať najrôznejšie spôsoby obživy. Mnoho z nich sa venuje pouličnému predaju rôznorodých druhov tovarov, príprave potravín v improvizovaných stánkoch alebo výpomoci s domácimi prácami v sociálne lepšie zabezpečených rodinách. Táto práca je, ak vôbec, veľmi zle platená a jej vykonávateľky samozrejme neprispievajú na sociálne ani iné poistenie. Tieto "živnosti" síce čiastočne pomôžu rodinám z ich ťaživej situácie, keďže však vznikajú a sú prevádzkované nelegálne, bez toho, aby ich prevádzkovatelia odvádzali dane, nijako neprispievajú k celkovému rozvoju ekonómie štátu. Tento jav je príznačný pre

⁶⁰ Spracované podľa publikácie The Oxford History of Mexico, autori: Michael C. Meyer, Hardcover, september 2000, strana 23-54

celú Latinskú Ameriku, kde z každých sto novovytvorených pracovných miest, vzniká 85 z vlastnej iniciatívy nezamestnaných, a tými sú predovšetkým ženy.

Počas posledných šesťdesiatich rokov sa v Mexiku počet ekonomicky aktívnych žien päťnásobne zvýšil a dnes pracuje 12 milióna Mexičaniek, čo však ešte neznamená jednoznačné zlepšenie ich postavenia v spoločnosti. Ženy majú väčšie problémy so získaním stabilného pracovného miesta aj napriek tomu, že dosahujú v priemere vyššieho vzdelania ako muži. Ak sa im predsa len podarí získať zodpovedajúcu prácu, bývajú podhodnocované. Za rovnaký druh práce i odpracovaný čas, dostane muž niekedy až dvojnásobok toho, čo zarobí žena. Navyše len každá desiatu prispievateľka sociálneho poistenia môže využiť služby materských škôl a podobných zariadení, čo vedie k tomu, že matky malých detí sa musia vzdať pracovného miesta v "prospech" rodiny.

Aj keď v dnešnej dobe mexické ženy zastávajú radu významných funkcií a uplatňujú sa takmer vo všetkých oblastiach spoločnosti, prevažuje najmä u nižších sociálnych vrstiev názor, že žena má plodiť a vychovávať deti a starať sa o svojho muža. Sociálne slabé rodiny sú veľmi početné, čo je sčasti zapríčinené nedostatočnou sexuálnou výchovou alebo jej úplnou absenciou. V Mexiku má veľmi silný vplyv katolícka cirkev, ktorá sa dostáva v tomto bode do konfliktu s vládou štátu, ktorá sa rôznymi kampaniami snaží podporovať plánované rodičovstvo. Práve neznalosť a nedostupnosť lekárskej starostlivosti má za následok pomerne vysokú úmrtnosť novorodencov a rodičiek pri pôrode. V Mexiku rýchlo pribúda vzdelaných žien rozhodnutých presadzovať svoje práva, ich možnosti sú však do značnej miery ovplyvnená prostredím, v ktorom boli vychované.⁶¹

1. 6. 4 Hlavné mesto – Ciudad de México

Ciudad de México, Mexico City, Distrito Federal alebo jednoducho len Mexiko patrí k najväčším a najľudnatejším mestám na svete. Rozkladá sa na ploche asi 2000 km² v nadmorskej výške 2240 metrov nad morom v miestach, kde predtým stával Tenochtitlán, hlavné mesto aztéckej ríše. Žije tu asi 25 miliónov ľudí, čo je približne 20% z celkového počtu obyvateľov Spojených štátov mexických.⁶²

⁶¹ Spracované podľa publikácie CHANGING STRUCTURE OF MEXICO - Political, Social, and Economic Prospects, autor: Laura Randall, vydavateľstvo M.E. Sharpe, Armonk, NY, 1996, strana 273-315

⁶² Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

Rýchly rast Mexico City sprevádzajú závažné problémy. Medzi ne patrí napríklad silné znečistenie ovzdušia spôsobené priemyselnou výrobou a výfukovými plynmi z viac ako 2,5 milióna⁶³ motorových vozidiel používaných k doprave v hlavnom meste. "Hoy no circula"⁶⁴ je opatrenie, ktoré malo zabrániť neúnosnej kontaminácii vzduchu v meste. Každý automobil určený k osobnej preprave by nemal byť podľa neho aspoň jeden deň v týždni používaný. Malí podnikatelia a majetnejšie rodiny, ale našli spôsob ako tento zákaz obísť. Zaobstarali si jednoducho ďalšie vozidlo, spravidla staršieho typu, ktoré znečisťuje ovzdušia dvakrát až trikrát viac, a to používajú práve v deň, keď pre platí zákaz. Zdá sa teda, že sa toto opatrenie minulo účinkom, ale i napriek tomu jeho dôležitosť spočíva v upútaní pozornosti verejnosti na alarmujúcu skutočnosť.

Ďalším závažným problémom sú predmestia. Vo veľmi malých obydliach v úplne nevyhovujúcich hygienických podmienkach sa tiesnia často mnoho početné rodiny. Asi pre 400 000 ľudí nie je mesto schopné zabezpečiť tečúcu vodu, a tak sa tu často vyskytujú ochorenia ako žltáčka, brušný týfus a cholera. Na severovýchodnej a juhovýchodnej periférii približne 25% domácností používa drevo alebo uhlie na kúrenie a varenie. Chýba tu elektrina, kanalizácia a ulice často nie sú vydláždené.⁶⁵

Asi najväčším problémom, ktorý mesto sužuje, je stále rastúca kriminalita. Drobné krádeže sú tu na dennom poriadku, množia sa ale tiež násilné trestné činy ako prepadnutia, znásilnenia, či únosy detí.

1. 6. 5 Kriminalita

Už spomínaná trestná činnosť sa v posledných rokoch nebývalo rozšírila nielen v hlavnom meste, ale vo všetkých oblastiach Mexika. Organizovaný aj neorganizovaný zločin sa premenil v nočnú moru väčšiny Mexičanov, či už chudobných alebo majetných. Alarmujúca je brutalita, s ktorou je trestná činnosť páchaná. Zloději strácajú akékoľvek zábrany a dopúšťajú sa krádeží za bieleho dňa, často aj so zbraňou v ruke. Len asi 4%⁶⁶ páchateľov sú súdne stíhaní a potrestaní. Preto sa občania snaží predchádzať

⁶³ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁶⁴ V preklade: „Dnes sa nejazdí“

⁶⁵ Spracované podľa štatistík OSN dostupných na <http://www.un.org/en/development/progareas/statistics.shtml>, dátum: 10.02.2011

⁶⁶ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

zločinom sami. Výklady obchodov bývajú zamrežované, domy obohnané vysokými ploty s ostnatým drôtom, niektoré ulice, predtým prejazdné, sa uzatvárajú bránami.

Hlavnou príčinou obrovského nárastu kriminality predovšetkým vo väčších mestách je už spomenutý nedostatok pracovných miest a veľká koncentrácia chudobného obyvateľstva na pomerne malom území. Zlá situáciu dedičanov je dôvodom migrácie do väčších miest, ktoré im ale nie sú schopné poskytnúť žiadne sociálne istoty. Zúfalé životné podmienky potom vedú týchto ľudí k páchaniu drobných a niekedy aj závažnejších trestných zločinov.

Okrem toho v Mexiku existujú i väčšie zločinecké organizácie, ktoré sa sústreďujú na obchod s drogami, či únosy.

Veľmi obávané a tiež dosť časté sú v Mexiku únosy detí, od novorodencov predávaných do zahraničia na adopciu, po mladistvých unášaných za účelom sexuálneho zneužívania. Obeťami sa stávajú prevažne deti zo sociálne slabších rodín. Polícia je v týchto prípadoch väčšinou bezradná a často po deťoch ani nevypíše pátranie.⁶⁷

⁶⁷ Spracované podľa publikácie CHANGING STRUCTURE OF MEXICO - Political, Social, and Economic Prospects, autor: Laura Randall, vydavateľstvo M.E. Sharpe, Armonk, NY, 1996, strana 273-315

2. Ciele

Cieľom práce je jasne opísať ekonomický vývoj Mexika s dôrazom na jednotlivé faktory, ktoré tento vývoj ovplyvnili. Zamerali sme sa na hlavné prvky, ktoré sú významné pri rozvoji štátu ako aj na dopad krokov vykonaných na záchranu ekonomiky krajiny a opätovné naštartovanie hospodárstva. Dôraz sme kládli aj na uvedenie do tematiky, preto sme rozobrali aj systém riadenia vnútroštátnych ako aj vonkajších záležitostí Mexika s upriamením sa na záležitosti ekonomickej povahy. Nakoľko považujeme za dôležité poznať okolnosti, ktoré výrazne vplývajú na rozvoj štátu.

Hlavný cieľ práce sme rozdelili na parciálne ciele pomocou ktorých chceme naplniť hlavný cieľ práce:

1. Analyzovať stav ekonomickej aktivity Mexika.
2. Rozobrať najpodstatnejšie časti hospodárstva Mexika.
3. Systematicky analyzovať priebeh jednotlivých kríz od 80. rokov 20. storočia.
4. Zistiť systém organizácie a riadenia zahraničného obchodu.
5. Zistiť systém organizácie a riadenia zahraničných vzťahov.
6. Pomenovať ciele zahranično-obchodnej politiky.
7. Preskúmať aktuálne problémy mexickej spoločnosti a ich možné riešenie

3. Metodika práce a metódy skúmania

Na úlohu štátu v ekonomike existuje viacero názorov. Medzi základné otázky patrí tá, čo konkrétne ponechať na trh – dobrovoľnú spoluprácu jednotlivcov a čo naopak zabezpečovať prostredníctvom vlády, štátu a daní. Na úlohy štátu v ekonomike existovali rôzne názory už od minulosti a odvtedy sa zmenili len nepatrne. Na základnú otázku toho, čo má zabezpečovať štát a čo ponechať na trh, existujú dva základné názory:

1. štát by mal zabezpečovať len nevyhnutné funkcie na dodržiavanie poriadku a práva (minimálny štát)
2. úloha štátu by mala byť aktívna i v iných oblastiach spoločenského života, napr. ekonomickej oblasti (sociálny až socialistický štát).

Cieľom diplomovej práce bolo jasne a pravdivo vykresliť ekonomický vývoj Mexika s dôrazom na opis faktorov, ktoré významne ovplyvnili vývoj ekonomiky, či už pozitívne alebo negatívne.

Pri vypracovávaní diplomovej práce som využila viacero metód. V prvom rade to bolo štúdium odbornej literatúry, hlavne v prípravnej fáze. V nasledujúcich etapách som kombinovala metódu komparácie dostupných dokumentov a informácií o ekonomickom vývoji Mexika na Slovensku a v dokumentov zo zahraničných zdrojov. Prevažne to bola zahraničná literatúra od všeobecne uznávaných ekonómov ako xxx ako aj domácich mexických autorov. Využila som aj možnosť externej konzultácie s mexickým ministerstvom hospodárstva prostredníctvom ich informačného oddelenia. Ďalej som využila aj štatistické metódy, aby som svoje tvrdenia podložila aj faktami.

V diplomovej práci som ďalej pripojila viacero grafov a tabuliek, aby sa prehľadnil pohľad na danú problematiku a bolo si možné vytvoriť ucelenejší obraz o vývoji ekonomiky a vážnosti jednotlivých faktorov, ktoré na tento vývoj vplývali.

Na spracovanie témy diplomovej práce boli použité tieto vedecké metódy:

- metóda kombinovaného postupu od všeobecného ku konkrétnemu
- metóda zhromažďovania a vyhodnocovania informácií
- štatistické metódy
- indukzívno-deduktívna metóda

Pri písaní tejto práci som mala na zreteli všetky vopred stanovené ciele, čomu sa prispôsobil aj postup pri vypracovaní. Ako prvé som zhromaždila potrebné informácie o danej problematike. Ako zdroj informácií mi slúžila odborná literatúra, časopisy ekonomického charakteru a aj internet. Jedným z veľmi hodnotných zdrojov, ktoré mi pomohli spresniť a zaktualizovať všetky zhromaždené informácie, bola e-mailová komunikácia s ekonomickým oddelením Ministerstva hospodárstva Mexika. To mi poskytlo informácie, ktoré mi pomohli spresniť moju záverečnú diplomovú prácu.

4. Výsledky práce a diskusia

„Žiadna slobodná spoločnosť nemôže dlhodobo prežiť bez pevných morálnych tradícií a spoločenských konvencií.“ Friedrich August von Hayek (1899 - 1992)

Z viacerých definícií krízy zdôraznime tú jednoduchšiu, ktorá hovorí, že kríza je ťažká situácia, kritický stav a moment zjavnej nerovnováhy i nežiaduci status. Stav alebo jav, charakteru odchýlky, deformácie, omylu, pochybenia. Pre človeka ako jednotlivca alebo kolektív, spoločnosť a systém ako celok je to určitý druh neštandardného pesimistického vývoja, ktorý je kontraproduktívny najmä v tom, že prináša riziká, ohrozenia, hrozby, poruchy, ťažkosti, negatíva.

4. 1 Ekonomické krízy Mexika

Ekonomika Mexika si od minulého storočia prešla viacerými krízami. 80. roky sú známe ako tzv. „stratená dekáda“.

Počiatky týchto kríz siahajú do šesťdesiatych rokov 20. storočia, keď americká vláda vynaložila viac peňazí ako zarobila a aby tento rozdiel preklenula, rozhodla sa vytlačiť viac dolárov. To malo za následok pokles hodnoty dolárových zásob vo svete. Negatívny dopad to malo na krajiny vyvážajúce ropu, ktorým sa tak znížil zisk z predaja a rozhodli sa v roku 1973 zvýšiť cenu ropy. Arabské krajiny exportujúce ropu si ukladali v amerických a európskych bankách miliardy dolárov, pre ktoré však nebolo reálne použitie. Banky vtedy začali hromadne požičiavať vládam rozvojových krajín, pretože sa im zdali tieto pôžičky nielen dostatočne bezpečné, ale vzhľadom na vysoké úroky aj výnosné. Zdalo sa, že so splácaním dlhu nebudú problémy. Väčšina dlžníckych krajín exportovala ropu a iné suroviny. Banky sa nezamýšľali nad tým, na čo tie peniaze budú v reáli použité, alebo či príjemcovia sú schopní ich aj splatiť. Vlády rozvojových štátov tento krok uvítali, pretože i keď sa ich ekonomikám celkom darilo, chceli peniaze na udržanie rozvoja a na úhradu nákladov vyvolaných zvýšenými cenami ropy. Tieto pôžičky boli za veľmi nízke, ale tzv. plávajúce úroky, ktoré boli dokonca nižšie ako miera inflácie. V prvej polovici osemdesiatych rokov však ceny väčšiny komodít prudko poklesli a zadlžené krajiny začali mať ťažkosti so splácaním dlhov. Úroky začali padať dolu a banky

museli čeliť medzinárodnej finančnej kríze. Aj Mexiko patrilo medzi krajiny, ktoré tieto pôžičky využilo s cieľom splatiť predchádzajúce dlžoby.

Problém však nastal, keď USA nastala inflácia dolára, s ktorou Reaganova vláda začala bojovať sprísnením monetárnej politiky, čo vyvolalo obrovské stúpanie úrokových mier. Na čo pravdaže doplatili najviac rozvojové krajiny, ktoré sa ocitli, aj vplyvom opätovného nárastu cien ropy, v pasci. Mexiko bolo tiež jednou z krajín, ktoré vypovedalo svojim veriteľom schopnosť splácať svoje dlhy a začala tzv. dlžnícka kríza.⁶⁸

4. 1. 1 Dlžnícka kríza

V roku 1982 prišla dlhová kríza, ktorá postihla najmä krajiny Južnej Ameriky a Afriky, jej korene však siahajú do roku 1973, keď vypukol štvrtý izraelsko-palestínsky konflikt. OPEC prudko zvýšila ceny ropy. Zisky z jej predaja však arabské krajiny neinvestovali, ale ukladali ich v komerčných bankách, ktoré tieto peniaze ďalej točili a požičiavali rozvíjajúcim sa krajinám (Afrika, Latinská Amerika, čiastočne aj východná Európa). Začiatkom 80. rokov časť dlžníkov oznámila, že nie je schopná splácať úroky za poskytnuté pôžičky. S platbami meškalo nielen Mexiko, ale aj Brazília, Ekvádor a Peru. V rokoch 1979-1982 sa totiž úrokové miery zvýšili viac ako dvojnásobne a táto skutočnosť dramaticky zvýšila dlhy rozvojových krajín. Ďalšou príčinou dlhovej krízy v Mexiku bolo posilnenie amerického dolára a z toho vyplývajúce zdraženie dlhov. V USA bola zavedená prísna monetárna politika, ktorá mala za následok zvýšenie úrokových sadzieb v USA, z 12% na 24% a teda zvýšenie zahraničného dlhu Mexika. Mexiko prišlo o všetky svoje devízové rezervy. Bol ohrozený celý medzinárodný veriteľský systém, pretože Mexiko dlhovalo obrovské sumy bankám v Spojených štátoch a v Európe. Vláda vyhlásila, že nemá prostriedky na obsluhu svojho zahraničného dlhu v celkovej výške 80 miliárd USD. Bolo zrejmé, že nejde o problém s likviditou, ale o skutočnú insolventnosť. Zadlžené krajiny odmietli splácať najprv úroky a potom aj istinu dlhu. Pretože vládne dlhopisy zadlžených krajín boli v portfóliách väčšiny veľkých západných bánk, hrozil kolaps svetového finančného systému.⁶⁹

⁶⁸ Spracované podľa údajov v mexickom finančnom periodiku El financiero, vydanie zo dňa 22. novembra 2010, strana 10.

⁶⁹ Spracované podľa publikácie MEXICO The Remaking of an Econom, autor: Nora Lustig, vydavateľstvo: Brookings Institution Press Washington, D.C., 199, strana 34-87

Blížiaci sa finančná katastrofa nakoniec pomohla priviesť k rozumu veriteľov aj dlžníkov. Namiesto súdnych žalôb na neplatiace krajiny sa začali hľadať skôr trhové riešenia. Veritelia pochopili, že trvať na vyplatení celej istiny a akumulovaných úrokov by bolo zbytočné, pretože na to v dlžníckych krajinách jednoducho nie sú zdroje. Uznali, že sa treba zmieriť so stratou určitej časti istiny dlhu a že dôležitejšou otázkou, ako vymáhanie starých dlhov, je poskytnúť dlžníkom východisko z dlhovej pasce. Dlžníci na druhej strane pochopili, že vyhlásenie insolventnosti by im v budúcnosti zahatalo cestu k zdrojom kapitálu. Bolo však treba nájsť vhodný mechanizmus na uvoľnenie zmrazených finančných tokov.

Väčšina dlhov mala podobu bankových úverov, resp. emisií vládnych dlhopisov držaných bankami. Priemyselné podniky v Mexiku vydali dlhopisy, predali za nízku cenu v pesos USA (ako splátku z dlhov), čím sa vlastne Američania stali akcionármi v mexickom priemysle, peniaze získané z dlhopisov boli investované na stavbu nových fabriek a rozvoj priemyslu, vyrobený tovar sa začal vyvážať do USA

4. 1. 2 Bradyho plán

Postupy zamerané na odvrátenie štátneho bankrotu majú svoju dlhú históriu. Ako experimentálne laboratórium poslúžila najmä Latinská Amerika.

Aj v prípade Mexika zakročil Medzinárodný menový fond (MMF) a Svetová banka, ktorí ponúkli pomoc pri splácaní úrokov vo forme nových pôžičiek, ale za prísnejších podmienok ako doteraz.

MMF je západný veriteľ poskytujúci krátkodobé pôžičky, aby štátom pomáhal splácať iné pôžičky. Plán poskytovania pôžičiek Medzinárodným menovým fondom spočíva v jednoduchom rozložení splátok na dlhší čas. Ich pôžičky však iba čo zvyšujú bremeno zadlženosti a sú podmienené splnením určitých podmienok. Ak vlády chcú, aby ich dlžoby boli rozložené na dlhšie časové obdobie, alebo si chcú požičať ďalšie peniaze, musia prijať prísne ekonomické programy známe ako Programy štrukturálnych reforiem, ktoré ale mali napríklad na krajiny subsaharskej Afriky ničujúci dopad, pretože neberú dostatočne na vedomie špecifiká každej krajiny.

Veriteľské banky sa samy dostávali do problémov s likviditou a potrebovali posunúť svoje pohľadávky na sekundárny trh. Riešenie sa našlo v reštrukturalizácii dlhu

pomocou tzv. Bradyho plánu, pomenovaného podľa amerického ministra financií Nicholasa Bradyho.

Plán mal tieto základné črty:

- Vytvorenie "dlhového menu". Rôzne veriteľské banky vlastnili rôzne objemy dlhu a mali rôzne investičné stratégie. Niektoré sa chceli zbaviť svojich pohľadávok čím skôr, druhé zas uvažovali o alternatívnych stratégiách využitia pohľadávok. Bradyho plán vytvoril pre veriteľov a dlžníkov niekoľko investičných alternatív v podobe rôznych tzv. Bradyho bondov, z ktorých si bolo možné vybrať.
- Základným nástrojom reštrukturalizácie dlhu boli Bradyho bondy. Sú to štátne cenné papiere rozvojových (najmä latinsko-amerických) krajín, ktoré používajú ako kolaterál (zálohu) americké vládne dlhopisy s 30-ročnou splatnosťou a polročne vyplácaným úrokom. Ich cieľom je taká reštrukturalizácia vládneho dlhu rozvojových krajín, ktorá umožní tak ekonomický rast, ako aj splácanie úrokov a istiny z dlhov. Ak by dlžnícka krajina predsa len zbankrotovala, investor dostane vyplatenú istinu v podobe amerického dlhopisu, ale bez úrokov.
- Pretože väčšinu dlhu tvorili cenné papiere emitované vládami, Nicholas Brady svoje bondy vyvinul a implementoval v spolupráci s Medzinárodným menovým fondom a Svetovou bankou. Väčšina Bradyho bondov je denominovaných v amerických dolároch, ale vyskytli sa aj emisie v librách, vo švajčiarskych frankoch, v markách, jenochoch a kanadských dolároch. Bradyho bondy existujú v mnohých podobách.
- Diskontované bondy majú premenlivú trhovú úrokovú mierou, ale ich emisná hodnota je nižšia, ako hodnota dlhu, za ktorý sa vymieňajú.
- Pars bondy sa vymieňajú v nominálnej hodnote dlhu, ale majú fixnú úrokovú mieru, ktorá je nižšia ako trhovú.
- Bondy s redukovanou úrokovou mierou (FLIRBs) sú kombináciou predošlých. V prvom kroku sa dlh vymení za strednodobý bond, ktorý je prvých päť až sedem rokov úročený nižšou mierou ako je trhovú. Po uplynutí tejto doby sa vymenia za dlhodobý bond s trhovou úrokovou mierou.
- Bondy určené na konverziu dlhu, resp. bondy nové peniaze. V tomto prípade vymenili veriteľské banky svoje pohľadávky za dlhopisy emitované dlžníkmi krajinami v rovnakej nominálnej hodnote a dokonca i poskytli aj nové finančné

prostriedky. Veritelia nepožadovali žiadny kolaterál, ale nové bondy boli úročené trhovou sadzbou LIBOR plus

- Zaujímavou možnosťou sa stali waranty založené komoditami, ktoré investorom dávajú právo na prednostné splácanie dlhu z príjmov pochádzajúcich z exportu určitej komodity.

Diskontované a pars body majú kolateralizovanú istinu a sú väčšinou emitované s 20- a 30-ročnou dobou splatnosti. Bondy na nové peniaze majú splatnosť 10 až 15 rokov. Ostatné finančné nástroje majú kratší život. Vláda Mexika súhlasila s návrhom. Medzinárodného menového fondu (MMF), že bude realizovať prísny úsporný program vo svojich výdavkoch a dostane preklenovací úver 3,84 miliardy USD.

V roku 1986 nastal na kolaps cien ropy na svetovom trhu, čo sa znova negatívne odrazilo aj na ekonomike Mexika. V druhej polovici roku 1987, po takmer desiatich rokoch stagnujúcej ekonomickej aktivity a vysokej inflácie v Mexiku, prijala mexická vláda plán hospodárskej stabilizácie a postupne sa etablovali trhovo-orientované inštitúcie. Mexiko bolo prvou krajinou, ktorá úspešne využila Bradyho bondy v roku 1987 a neskôr v roku 1990 keď reštrukturalizovalo svoj zahraničný dlh. Nasledovali ďalšie krajiny a postupne sa Bradyho bondy stali všeobecne uznávaným symbolom úspešného riešenia dlžníckych kríz na emerging markets. Celkovo ich využilo 18 krajín.

Reformy viedli v Mexiku k obnoveniu hospodárskeho rastu, ktorý dosahoval 3,1 % ročne medzi rokmi 1989 až 1994. V roku 1993 prvýkrát za posledné dve desaťročia klesla na jednociferné číslo.⁷⁰

4. 1. 3 Washingtonský konsenzus

Začiatkom 90. rokov vyzerala mexická ekonomika relatívne zdravo a po tzn. „stratenej dekáde“ 80. rokov, kedy bola väčšina krajín poznačená dlhovou krízou, rozkladom národných ekonomík a vysokou infláciou, znovu začala vykazovať rast. Bolo čoraz viac zrejmé, že vládne ekonomické politiky mohli mať úspech len vtedy, ak boli založené na zdravých makroekonomických základoch a pozitívnom vzťahu k prílevu zahraničného kapitálu.

⁷⁰ Spracované podľa publikácie CHANGING STRUCTURE OF MEXICO - Political, Social, and Economic Prospects, autor: Laura Randall, vydavateľstvo M.E. Sharpe, Armonk, NY, 1996, strana 273-315

V sídle Medzinárodného menového fondu vo Washingtone vtedy spísal významný ekonóm John Williamson návrh reformnej agendy pre Latinskú Ameriku. Svoje tézy vyjadril v 10 bodoch. Tie siahali od požiadavky dodržať rozpočtovú disciplínu až po privatizáciu štátnych podnikov, liberalizáciu zahraničného obchodu a zavedenie realistických kurzov národnej meny. Williamsonove tézy si získali v rámci Medzinárodného menového fondu všeobecnú podporu a podľa sídla fondu sa stali známe ako "Washingtonský konsenzus". Pretože bol Medzinárodný menový fond v Latinskej Amerike najväčším veriteľom, uplatňovanie téz sa stalo základom ekonomických politík na tomto kontinente.

Tento termín, Washingtonský konsenzus, podľa niektorých autorov označuje komplexné inštitucionálne zmeny, ktoré mali reformátori uskutočniť. Termín však zaviedol John Williamson pre reformy v Južnej Amerike. Počiatok histórie Washingtonského konsenzu sa datuje od roku 1989, kedy sa krajiny Latinskej Ameriky nachádzali v dlhovej kríze a diskutovalo sa o reformách, ktoré by mali tieto krajiny prijať, aby unikli z dlhovej krízy. Inštitút pre medzinárodnú ekonómiu sa rozhodol usporiadať konferenciu, kde autori z desiatich latinskoamerických krajín prezentovali štúdie podrobne opisujúce, čo sa uskutočnilo v ich krajinách. Aby sa všetci účastníci zamerali na rovnaký okruh otázok, napísal John Williamson štúdiu, kde bolo vymenovaných 10 ekonomických reforiem, ktoré by mali byť v Latinskej Amerike uskutočnené a o ktorých (podľa názoru autora) v tom čase panovala vo Washingtone všeobecná zhoda⁷¹. Tento súbor reforiem nebol nikdy inštitúciami formálne kodifikovaný. A aj napriek tomu, že ani nebol určený pre post-komunistické krajiny, Washingtonský konsenzus sa stal modelom pre ekonomické reformy aj vo východnej Európe a v Ázii.

Konkrétne odporúčania, ktoré Washingtonský konsenzus obsahoval:

1. Fiškálnu disciplínu - najmä v kontexte veľkých rozpočtových deficitov skoro vo všetkých krajinách kontinentu. Deficit je akceptovaný, ak sa nezvyšuje pomer dlhu k HDP.
2. Zmena priorít verejných výdavkov - výdavky by mali byť smerované do znevýhodnených oblastí s vysokou ekonomickou návratnosťou a s potenciálom zlepšiť rozdelenia príjmov - ako sú napríklad základné zdravotníctvo, vzdelanie

⁷¹ Williamson (2003) poznamenáva, že ho „ani vo sne nenapadlo, že vytvorí termín, ktorý sa stane bojovým heslom ideologických debát na viac ako desaťročie“.

alebo infraštruktúra. A naopak by sa mali obmedziť dotácie domácnostiam i podnikom.

3. Daňová reforma - mala sa týkať rozšírenia daňovej základne a zníženia medzných daňových sadzieb s cieľom zvýšiť stimuly.
4. Liberalizácia úrokových sadzieb - konečným cieľom bola trhovo určovaná úroková miera s cieľom zlepšiť alokáciu zdrojov⁷². Reálne úrokové sadzby by mali byť pozitívne, ale umiernené.
5. Konkurencieschopný výmenný kurz - krajiny potrebujú jednotné výmenné kurzy nastavené na dostatočne konkurencieschopnej úrovni, aby navodili rast exportov. Tento kurz je potom nutné udržiavať na zabezpečenie konkurencieschopnosti exportov do budúcnosti. V tejto dobe odporúčania z Washingtonu smerovali buď k systému fixného kurzu a alebo "čistého" floatingu.
6. Liberalizácia obchodu - Williamson uvádza, že boli rôzne pohľady na tempo liberalizácie, ale že smerovanie malo byť na odstránenie prekážok v obchode.
7. Liberalizácia priamych zahraničných investícií - bariéry zabráňujúce vstupu zahraničných firiem na domáce trhy by mali byť zrušené. Cieľom bolo získať zdroj kapitálu, vedomostí a know-how. Williamson píše, že liberalizácia nezahŕňala uvoľnenie všetkých presunov kapitálu, pretože neveril, že panuje v tomto bode vo Washingtone zhoda.
8. Privatizácia - štátne podniky by mali byť privatizované⁷³. Hlavným dôvodom bolo presvedčenie, že súkromné podniky sú lepšie riadené než podniky štátne.
9. Deregulácia - vlády by mali zrušiť obmedzenia, ktoré zabráňujú vstupu nových firiem a reštrikcie, ktoré obmedzujú konkurenciu. Tieto deregulácie neboli zamerané na zrušenie bezpečnostných alebo environmentálnych regulácií; alebo regulácií cien v odvetviach s malou konkurenciou.
10. Vlastnícke práva - právny systém by mal poskytovať ochranu vlastníckych práv bez nadmerných nákladov a tieto práva by mali byť prístupné neformálnemu sektoru. Williamson píše, že v tejto dobe panovalo presvedčenie o tom, že vlastnícke práva nie sú v regióne dostatočne zabezpečené.

⁷² V roku 2003 Williamson píše, že bod reformuloval skôr k finančnej liberalizácii sprevádzanej opatrným dohľadom.

⁷³ Williamson (2003) poznamenáva, že od doby vzniku konsenzu si je oveľa viac vedomý dôležitosti samotného prevedenia privatizácie.

Po prečítaní uvedených princípov je jasné, že odporúčania mali veľmi všeobecný charakter. Z mnohých bodov je zrejmé, že boli zamerané na krajiny Latinskej Ameriky. Je dôležité ešte raz pripomenúť, že nešlo o oficiálnu doktrínu, ale o osobný názor jedného z ekonómov.

Inflácia bola čiastočne redukovaná, zahraniční investori znovu pumpovali peniaze do krajiny a v centrálnej banke sa hromadili rezervy v hodnote miliárd dolárov. Vrcholom priaznivého vývoja bol návrh na zníženie obchodných bariér s najväčším obchodným partnerom Mexika, Spojenými štátmi, prostredníctvom Severoamerickej dohody o voľnom obchode (NAFTA). Dohoda nakoniec nadobudla účinnosť na začiatku roka 1994. Ťažké časy z 80. rokov sa zdali byť históriou.

Menej ako dvanásť mesiacov po vstupe do platnosti NAFTA, Mexiko čelí ekonomickej katastrofe. 20. decembra 1994, mexická vláda devalvovala peso. Finančná kríza, ktorú sprevádzal pád hodnoty peso na polovicu, poslala infláciu prudko hore a zaznamenala hlbokú recesiú Mexika.

Tu sa nám núka otázka, čo sa pokazilo v dobre naštartovanej ekonomike? Po preskúmaní udalostí, ktoré viedli až k devalvácii, zistíme chyby v politike Mexika, ktoré spravili devalváciu nevyhnutnou.⁷⁴

4. 1. 4 Mexická kríza 1994

Mexická kríza alebo Decembrový omyl (šp. El error de diciembre) alebo Tequilová kríza bola spočiatku menová kríza (kríza pesa), ktorá prerástla do krízy hospodárskej. V decembri 1994 Mexiko nebolo viac schopné v dôsledku tlakov na znehodnotenie pesa financovať dovtedajšie zavesenie (pegging) kurzu pesa na americký dolár a muselo zaviesť voľný výmenný kurz; nasledovalo znehodnotenie meny, strata dôvery v Mexiko a opúšťanie krajiny zahraničnými investormi a tento chýbajúci kapitál následne spôsobil hospodársku krízu.

Dopad zmienenej mexickej krízy na zahraničie, predovšetkým na Argentínu a susedné krajiny, sa označuje ako Tequilový efekt alebo Tequila efekt.

Po takmer desiatich rokoch stagnujúcej ekonomickej aktivity a vysokej inflácii v Mexiku, sa mexická vláda v roku 1985 rozhodla liberalizovať sektore obchodu.

⁷⁴ Spracované podľa publikácie MEXICO The Remaking of an Econom, autor: Nora Lustig, vydavateľstvo: Brookings Institution Press Washington, D.C., 199, strana 89-99

Koncom roka 1987 prijala plán hospodárskej stabilizácie, a postupne zaviedla trho-orientované inštitúcie. Tieto reformy viedli k obnoveniu hospodárskeho rastu, ktorý v rokoch 1989 a 1994 dosahoval v priemere 3,1 %⁷⁵ ročne. V roku 1993 bola inflácia po prvýkrát za viac ako dve desaťročia znížená na jednocifernú hodnotu. Ako Mexiko pokračovalo v ekonomických reformách, začalo lákať viac zahraničných investícií, čomu pomohlo, že chýbalo zásadné obmedzenie prílevu kapitálu, a to najmä v súvislosti s nízkymi úrokovými sadzbami v USA. Naozaj veľký prílev kapitálu začal v roku 1990, ale devalvácie pesa v decembri 1994 dala náhly koniec tomuto príliv kapitálu a zárodoky finančnej krízy.

4. 1. 5 Regulačné zlyhanie, rast úverov a nástup krízy

Finančný sektor tiež prešiel podstatnou liberalizáciou, ktorá v kombinácii s ďalšími faktormi, podporila rozšírenie ponuky úverov takého rozsahu a rýchlosti, že dohľad nad vydávaním úverov začal byť nedostatočný. Banky prestali disponovať dostatočným kapitálom a úvery boli ľahko dosiahnuteľné aj pre dlžníkov.

Niekoľko faktorov prispelo k uľahčeniu získavania úverov:

1. zlepšenie hospodárskych očakávaní
2. podstatné zníženie verejného dlhu
3. mimoriadna medzinárodná dostupnosť dlhových cenných papierov
4. boom na trhu s nehnuteľnosťami a na akciovom trhu
5. silná odozva súkromných investícií

Slabé preverovanie dlžníkov, nekontrolované objemné úvery a spomalenie ekonomického rastu v roku 1993 zapríčinilo nárast dlh na nadmernú záťaž, ktorú krajina nemohla uniesť. Nesplácané úvery začali rýchlo rásť. Neskoré prijatie obozretnej politiky komerčnými bankami mali za následok, že objem nesplácaných úverov prekročil rozumné rozmery už pred rokom 1994.

⁷⁵ Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Credito Público, Národná banka Mexika

Hlavné príčiny nárastu dlhu boli:

1. Finančný sektor bol liberalizovaný: úvery a sadzby pôžičiek boli uvoľnené, povinné odvádzanie úveru bolo zrušené a požiadavky na bankové rezervy boli odstránené.
2. Banky boli privatizované narýchlo, v niektorých prípadoch bez riadneho dodržiavania
3. Vyvlastnenie komerčných bánk v roku 1982 prispelo k strate ich značného množstva ľudského kapitálu. S jeho odchodom odišla aj inštitucionálna pamäť bánk.
4. Morálny hazard bol navýšený aj neobmedzenou podporou bankových záruk.
5. Kapacita bankového dohľadu bola slabá a nestačila na veľký nárast v portfóliách bánk. Slabosť bánk súvisela aj s politikou vlády, ktorá vymenovala CEO⁷⁶, keď banky boli stále vlastnené štátom.
6. Nastalo výrazné zvýšenie úverov od rozvojových bánk
7. Od decembra 1990 bolo cudzincom umožnené nakupovať domáce (krátkodobé) vládne dlhopisy. Vzhľadom na to v priebehu tohto obdobia domáci verejný dlh klesol. Nákupy Cetes⁷⁷ cudzincami zvýšili kúpnu silu tuzemských predajcov.

Uvedené faktory v kombinácii so zlepšenými krátkodobými a dlhodobými vyhlídkami krajiny vytvorili podmienky, ktoré viedli k vzniku mexického krachu. Táto kombinácia síl predstavujem ďalší príklad o tom ako finančná liberalizácia môže zísť z cesty aj napriek významným hospodárskym úspechom. Slabá alebo žiadna kapitalizácia niektorých bánk bola kľúčovou zložkou, ktorá v spojení s inými prvkami vyvolala neprezieravo rýchly rast úverov.

4. 1. 6 Makroekonomická spätná väzba úverovej expanzie

Úverová expanzia Mexika vykázala impozantné čísla. Od decembra 1988 do novembra 1994 sa úver od miestnych komerčných bánk do súkromného sektora sa zvýšil reálne o 277% alebo 25% za rok. Debety na kreditných kartách vzrástli o 31% za rok,

⁷⁶ CEO = Chief executive officer tzn. Výkonný riaditeľ

⁷⁷ Cetes = Certificados de la Tesorería de la Federación tzn. Poukážky z národnej pokladnice vydávané Ministerstvom financií Mexika

priamy úver za tovar pre tovar dlhodobej spotreby vzrástli v ročnej výške 67% a hypotekárne úvery mali ročnú sadzbu vo výške 47%^{78, 79}

Vonkajšie úverové toky do súkromného sektora stúpili od roku 1988 z 193 miliónov dolárov na 23,2 miliárd dolárov v roku 1993. Toto číslo kleslo na 8,9 miliardy v roku 1994. Tento pokles bol však kompenzovaný pádom medzinárodných rezerv v Národnej banke Mexika, ktoré klesli o 18,9 miliardy dolárov, a preto celkové využitie vonkajších zdrojov v roku 1994 bol predsa len 27,8 miliardy dolárov. Celkové zahraničné finančné toky do súkromného sektora boli tiež výrazné, a to 97 miliardy dolárov za obdobie 1989-1994.⁸⁰

Nevhodné získavanie zahraničných zdrojov, likvidácia veľkého množstva vládneho dlhu a morálny hazard živený z nárastu v súkromnou agregátnom dopyte, prispeli k rýchlemu rastu účtu platobnej bilancie. Okrem toho bol deficit financovaný z veľkej časti z krátkodobého kapitálu.

Väčšinu obdobia sa kurz držal v najvyššej úrovni pásma, pretože domáce úrokové sadzby prilákali krátkodobý kapitál. Banky a súkromné firmy si požičiavali finančné prostriedky v cudzine, a tak zahraničné peniaze tiekli do akciového trhu. Centrálna banka udržovala dopyt po mene v snahe čiastočne sterilizovať príliv a odliv devíz, čo umožňovalo znížiť alebo zvýšiť medzinárodné rezervy podľa potreby. Vzhľadom k previsu ponuky dolárov, výška rezerv bola trvale zvýšená až na neisté obdobie pred hlasovaním Kongresu USA o NAFTA, kedy rezervy dočasne klesli. Zvýšenie rezerv pokračovalo aj po schválení NAFTA až do začiatku politickej nestability v roku 1994.

Deficit v obchodnej bilancii vzrástol 5,83 percentuálnych bodov⁸¹ v pomere k HDP počas jedného obdobia nárastom súkromných investícií. Ale podstatná časť zvýšenia súkromných investícií išla do stratových podnikov a to prispelo k neudržateľnosti bežného účtu platobnej bilancie. Niektoré z týchto záväzkov boli vysoko zadlžené platené úseky ciest, nevymáhateľné hypotéky, alebo úverové družstvá, ktoré investovali s nízkou alebo negatívnou návratnosťou financovanou rozvojovými bankami. Niektoré z úverov boli zasa použité na financovanie neexistujúcich podnikov alebo vysoko rizikových akvizícií akcií bánk, alebo boli vynaložené na úvery, ktoré neboli zaručené cennými papiermi.

⁷⁸ Všetky údaje sú v reálnych hodnotách

⁷⁹ Všetky údaje boli poskytnuté priamo odborom ekonomického výskumu Banky Mexika

⁸⁰ Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Credito Público, Národná banka Mexika

⁸¹ Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Credito Público, Národná banka Mexika

Klasická nestriednosť v oblasti úverov, nekontrolované výdavky a vysoký krátkodobý dlh⁸² v kombinácii s ľahkým cieľom pevného výmenného kurzu tak pripravili pôdu pre hospodársku krízu v roku 1995. Je potrebné klásť dôraz na potenciálne destabilizujúce účinky krátkodobého dlhu, pretože priame zahraničné investície, portfóliové investície, cenné papiere v zahraničnej mene emitované obchodnými bankami a ich úvery, ako aj zahraničné vklady v komerčných bankách preukázali pozoruhodnú stabilitu, a to aj po nástupe krízy. Tieto informácie sú užitočné pre určenie slabých miest spojených s pevným výmenným kurzom, najmä keď neexistuje súbežne s automatickým stabilizačným faktorom menovej rady.

Aj keď pevný kurz prakticky preukazoval svoje prednosti trvalou stabilizáciou cien, pri spätnom pohľade možno konštatovať, že sa stával čoraz neudržateľnejší vo vytvorenom prostredí: stále väčšia zraniteľnosť ekonomiky voči špekulatívnym útokom.

Výrazne vyššie reálne úrokové sadzby v Spojených štátoch v druhom štvrtroku roku 1994 značne znehodnotili peso pred debaklom v decembri v roku 1994. Ku kritickému zhoršeniu situácie prispel aj atentát na prezidentského kandidáta a ďalšie nešťastné politické udalosti.

Rovnako ako sa mnoho európskych mien zrútilo v roku 1992 potom, čo boli neúprosne atakované špekulatívnymi útokmi na ich úzke výmenné pásmo, politické udalosti v roku 1994 vyvolali vyčerpanie devízových rezerv a úbytok devízových rezerv až do zrušenia limitov výmenných kurzov musel byť v roku 1994 zrušený.

Devalvácia mala niekoľko škodlivých účinkov, ako je inflácia a prudké zvýšenie úrokových sadzieb, zníženie ekonomickej aktivity, bremeno dlhov denominovaných v servise domácej a cudzej mene vzrástlo a kapitalizácia bánk sa stala bezpredmetnou.

Kríza mala málo alebo nič spoločného s nízkou mierou úspor, ale veľa čo do činenia s úverovou expanziou ako poukázali McKinnon a Pill (1995), Calvo a Mendoza (1995), Hale (1995), a Trigueros (1997). Trigueros sa ohľadom tohto problému vyjadril: „Zvýšenie podielu neobchodovateľnej produktívnej činnosti na HDP možno vysvetliť rastom odvetvia finančných služieb“.

⁸² Trigueros (1997: 5) dochádza k záveru,

„Od začiatku roka 1990 do tretieho štvrtroku 1994 nahromadený krátkodobý prílev predstavoval minimálne 40 mld. USD, zatiaľ čo, za rovnakú dobu, zvýšenie devízových rezerv bolo takmer 10 mld. USD.“

4. 1. 7 Finančný pôvod krízy

Vznikli európska finančná kríza z roku 1992, mexická kríza 1994-95 a ázijská menová kríza v rokoch 1997-98 ako výsledok neočakávaných otrasov daných neudržateľnými politikami, alebo odzrkadlenie viacnásobných rovnováh nesúvisiacich úzko s porovnávanými princípmi?

Klasické stanovisko, ktoré spája krízy s nevyrovnanými základmi, pochádza od Harryho Johnsona, u ktorého sa prebytok úverovej expanzie prevádza do straty devízových rezerv. Kríza platobnej bilancie je výsledkom vyčerpania devízových rezerv. Tento postoj možno nájsť aj v Sargent a Wallace (1981), ktorí poskytujú uzavretý ekonomický model, v ktorom trvalý deficit a reálne úrokové sadzby nad tempo hospodárskeho rastu nakoniec vedú k dlhovej nasýtenosti. V tomto bode súkromní aktéri odmietajú pokračovať v nákupe dlhu, deficit sa speňažuje a vzniká inflácia – čo sa príliš nelíši od modelu otvorenej ekonomiky. Krugman, v modeli pripomínajúcom Mundellov, nadväzuje na túto tradíciu v márnej snahe zosynchronizovať špekulatívny útok, ktorý si vynúti zrušenie výmenného kurzu, a tým pádom aj zmiernenie rastu inflácie.

Vo všetkých týchto klasických prístupoch, nadmerná expanzia úverov vedie verejnosť, domácu i zahraničnú, k odmietnutiu pokračovať v nákupe dlhu, a v každom z nich je napokon vláde o spoločnosti vnútený deň zúčtovania.

Michael D. Bordo a Anna J. Schwartz (1996) sumarizujú skúsenosti menových kríz od 18. storočia až do ostatnej epizódy Mexika a nachádza presvedčivé dôkazy na podporu klasického tvrdenia: menové krízy pramenia zo základných príčin alebo z hrozacej vojny. Ich záver znie: „teória seba splňujúceho špekulatívneho útoku môže mať intelektuálne zásluhy, ale neprispieva k pochopeniu skutočného diania vo svete. V každej kríze analyzovanej na tomto mieste dospeje k podobnému záveru, že základy sú viac než dostatočné na objasnenie činnosti špekulantov

To nás privádza späť k mexickej kríze. Aké boli jej základné príčiny? Všetky vyššie uvedené faktory k nej bezpochyby významne prispeli, ale tie s najväčším významom boli kombinácia režim výmenného kurzu a rýchlej expanzie úverov, z ktorých podstatná časť bola zlej kvality. Nárast zlých úverov je spôsobil iba povrchno vykonaná kapitalizácia bánk a nezabezpečenie dostatočnej prípravy bankárov na vysoké pozície.

Bolo by nesprávne oddeliť faktor ako je podiel krátkodobého vládneho dlhu u cudzincov, ktorých vlastníctvo bolo preukázateľne veľmi nestále, napriek kľúčovej úlohe,

ktorú tento faktor zohráva. Táto nestálosť je pravdepodobne odvodená od jednoduchosti, s ktorou sa výkyvy dopytu po peso v rámci pevného alebo kvázi-pevného kurzu budú musieť prispôbiť, a očakáva sa, že sa ľahko prispôbia. Nestálosť a riziká čiastočne pramenia z režimu výmenného kurzu. Pohyblivou úrokovou sadzbou predstavuje špekulantov s menovou neistotou znásobenou o ďalšie riziká, najmä o riziká trhovej hodnoty.

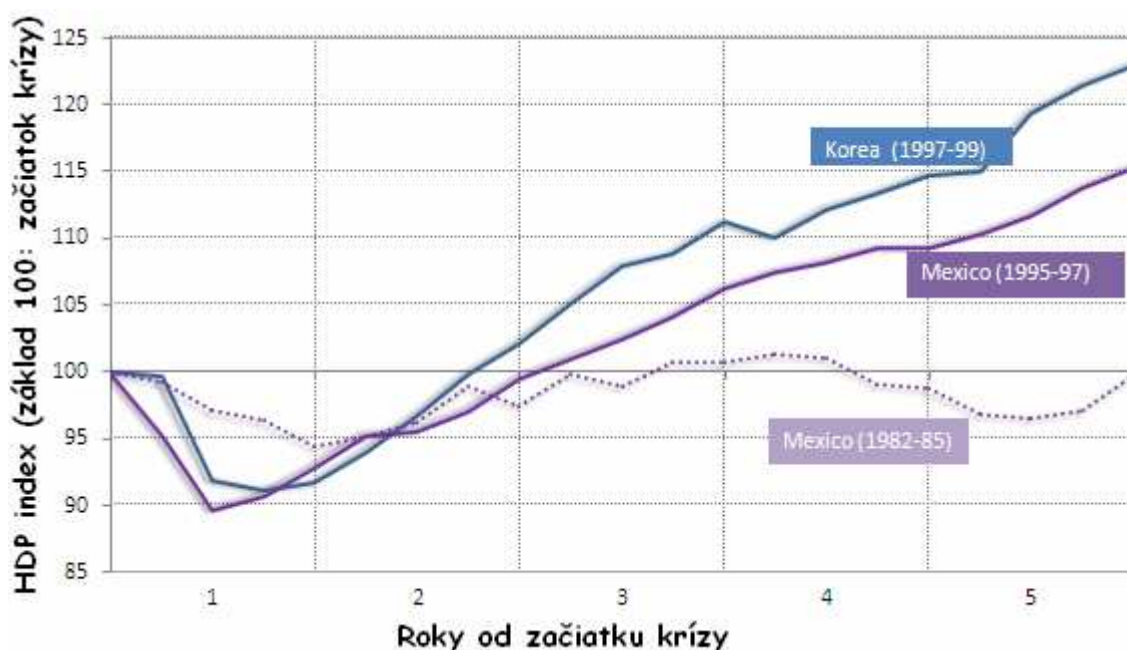
Nižšie riziko, ktorému špekulanti čelia v rámci fixného výmenného kurzu nesie vláda (t.j. spoločnosť ako celok). Poistné zaplatené spoločnosťou na pokrytie rizika z výmenného kurzu je úmerné veľkosti devízových rezerv, ktoré sú potrebné na ubezpečenie investorov, že potenciálne nároky budú uspokojené. Rezervy Mexika boli nedostatočné už pred decembrom 1994 vzhľadom na veľkosť finančného sektoru krajiny. Niektorí autori zmätení hĺbkou a ostrosťou mexickej finančnej krízy sa ju snažili vysvetliť, aspoň čiastočne, tým, že poukazovali na finančnú zraniteľnosť krajiny.

Tato úvaha je síce bystrá, ale nejde dostatočne ďaleko. Všetky domáce a zahraničné záväzky, v peso a cudzích menách, sa musia dodržiavať, ak sa krajina zaviazala mať fixný kurz. Treba tiež vziať do úvahy, že asi 70 % všetkých bankových pasív boli splatné „cez noc“ a zvyšok vo veľmi krátkej dobe.

Ale táto situácia extrémnej likvidity nebola pre Mexiko nová. Čo bolo nové, bola koexistencia impozantného rastu objemu a rýchlosti pohybu medzinárodného kapitálu s pretrvávaním, v niektorých krajinách, pevného kurzu. Z tohto pohľadu sa kolaps mexickej meny príliš nelíši od toho v niekoľkých európskych krajinách v roku 1992 alebo ázijskej krízy. Ďalším často spomínaným faktorom, ktorý prispel k mexickej kríze, bola expanzia úverov centrálnej banky v roku 1994. Táto predstava ignoruje skutočnosť, že bankovníctvo čiastočných rezerv vyžaduje veriteľa poslednej inštancie, a to aj v rámci menovej rady. Banky nemôžu likvidovať pôžičky, keď sú v prevádzke. Vzhľadom na tento jednoduchý, ale nevyhnutný fakt, všetky úvahy, ktoré boli napísané o takzvanej nadmernej expanzii vnútorných úverov centrálnej banky v roku 1994 sú nezmyselné. Logika pevného kurzu je jasná. V prípade náporu odchádza z banky, viac úverov ako vkladov. Preto, keď centrálna banka požičiava komerčným bankám prostriedky na vyrovnanie ich pozície, plní si tým svoju nevyhnutnú povinnosť veriteľa poslednej inštancie. Túto úlohu vykonávajú buď zahraniční veritelia, čo je v prípade náporu nepravdepodobné, alebo centrálna banka. Za týchto okolností, dokonca aj menová rada potrebuje veriteľa poslednej inštancie, ako ukázala (vhodná) reakcia argentínskych úradov 1995 pri zastavení náporu na banky, ktorým čelili.

Z toho vyplýva, že správny sled udalostí, ktorý bol dostatočne popísaný a zdokumentovaný viacerými uznávanými odborníkmi, bol zahájený poklesom dopytu po aktívach v peso ekvivalentne poklesu devízových rezerv rovnajúceho sa poklesu bankových vkladov. Tento pokles dopytu bol sprevádzaný takmer súčasne navýšením úverov od centrálnej banky.

Graf č. 1: Regulačné reformy a rýchlosť zotavenia z krízy na príklade Mexika a Kórei

Zdroj: INEGI, Banco de Mexico, Secretaría de Trabajo y Previsión Social, Secretaría de Hacienda y Crédito Público, Národná banka Mexika

Graf č.1 ukazuje zmenu HDP Kórei a Mexika počas ich ekonomickej krízy. Kóreu som si vybrala, aby sme si vedeli porovnať úspešnosť riešenia krízy v Mexiku s inou krajinou v podobnej situácii. V polovici roku 1990 Mexiko a Kórea používa regulačné reformy ako kľúčovú súčasť stratégie na podporu zotavenie z ekonomickej krízy. Bol to úspešný prístup k riešeniu krízy, pretože obe krajiny zažili silné a relatívne rýchle zotavenie. V Mexiku rýchlosť obnovy v rokoch 1994-95 bola veľmi priaznivá v porovnaní s vývojom situácie v rokoch 1982-1985 kedy Mexiko tiež zažívalo ekonomickú krízu. Pomalšiu rýchlosť zotavenia ekonomiky Mexika po kríze v rokoch 1982-1985, môže čiastočne vysvetliť fakt, že komplexné reformy boli vykonané až v roku 1988.

4. 1. 8 Kritika reštrukturalizácie pod záštitou MMF a SB

Príchod štrukturálnych programov Medzinárodného menového fondu v polovici 80-tych rokov 20. storočia je niektorými odborníkmi označovaný ako ekvivalent prírodnej katastrofy. Tvrdia, že zvrátenou logikou týchto ekonomických programov je, že na oživenie umierajúceho hospodárstva je najprv potrebné vysať každú kvapku energie od neprivilegovanej väčšiny obyvateľov. Stredná trieda rýchlo zmizla a hromady odpadkov stále bohatejšej menšiny sú obedom rastúceho počtu chudobných. Ďalším podstatným javom je „odliv mozgov“ do bohatých krajín ako je USA. Balogunove sťažnosti na „privatizáciu plnou parou a každým dňom väčší hlad“, či jeho vymenovávanie nepríjemných dôsledkov štrukturálnych programov boli známe nielen obyvateľom Latinskej Ameriky, ale aj 30 africkým mestám a miliónom obyvateľov v Ázii. Keď Medzinárodný menový fond (MMF) a Svetová banka v 80. rokoch použili ťarchu dlhu na reštrukturalizáciu ekonomiky, väčšina Tretieho sveta, slamy sa stali nevyhnutnou budúcnosťou nielen pre chudobných migrantov z miest, ale tiež pre milióny pôvodných obyvateľov ožobráčených násilím „reštrukturalizácie“.

Ako upozorňovalo aj OSN, programy reštrukturalizácie boli vo svojej podstate „schválne antimestské vo svojej podstate“, keď chceli zvrátiť „mestskú predpojatosť“, ktorá bola predtým súčasťou sociálnych politík, fiškálnej štruktúry či vládnych investícií. MMF – vystupujúci ako správca pre veľké banky a podporovaný Reaganovou a Bushovou vládou – ponúkol všetkým rozvojovým krajinám rovnaký jed devalvácie, privatizácie, odstránenia kontrol dovozu a dotácií na potraviny, nanúteného pokrývania nákladov v zdravotníctve a školstve a nemilosrdného obmedzenia verejného sektora. V neslávne známom telegrame z roku 1985 zástupca ministra financií George Schultz prikazoval pracovníkom USAID: „Vo väčšine prípadov musia byť firmy vo verejnom sektore privatizované.“ Táto politika odstránením subvencií zároveň zdevastovala malé vidiecke farmy a dotlačila ich do globálneho trhu s komoditami, kde dominuje agrobiznis z bohatého sveta.

Ako poznamenal Ha-Joon Chang, tieto programy vlastne „odkopli rebrík“ (protekcionalistické clá, subvencie), ktorý krajiny OECD historicky využili na to, aby sa dostali z poľnohospodárskych ekonomík na producentov tovarov s vysokou pridanou hodnotou a služieb. Rovnaké závery robí aj štúdia OSN, keď tvrdí, že „hlavnou a najväčšou príčinou nárastu chudoby a nerovnosti v 80. a 90. rokoch je stiahnutie sa štátu“.

Okrem nanútených obmedzení výdavkov pre verejný sektor zdôrazňujú autori aj omnoho jemnejšie oslabovanie kapacít štátu, ktoré bolo výsledkom „subsidiarity“ – predávania právomocí nižším úrovniam správy, a hlavne mimovládny organizáciám naviazaným priamo na najväčšie medzinárodné agentúry poskytujúce pomoc.

Celá, formálne decentralizovaná, štruktúra je cudzia poňatiu reprezentatívnej vlády, ktorá tak dobre poslúžila rozvinutému svetu, je však veľmi priaznivá pre vývoj globálnej hegemonie. Medzinárodne dominantné myslenie (teda washingtonské) sa de facto stáva paradigmou pre rozvoj, takže celý svet je veľmi rýchlo postupne zjednotený smerom, ktorý podporujú donori a medzinárodné organizácie. Celá Latinská Amerika je umelou krízou vyvolanou MMF a Bielym domom zasiahnutá najťažšie. V mnohých krajinách bol dokonca hospodársky dopad reštrukturalizačných programov v 80. rokoch, spolu s trvalým suchom, nárastom cien ropy, rýchlo stúpajúcimi úrokovými mierami a klesajúcimi cenami komodít, ešte zničujúcejší než Veľká hospodárska kríza z 30. rokov.

V Latinskej Amerike štrukturálne programy, často implementované vojenskými diktatúrami, destabilizovali vidiecke ekonomiky a zdecimovali mestskú zamestnanosť a bývanie. V 70. rokoch sa cheguevarovské teórie o povstaniach na vidieku stále orientovali podľa kontinentálnej reality, kde chudoba vidieka zatieňovala mestskú. Koncom 80. rokov však už väčšina chudobných (115 miliónov v roku 1990) žila v mestských colonias a villas miseria, nie na farmách a v dedinách (80 miliónov).⁸³

V Treťom svete prinútili ekonomické šoky 80. rokov jednotlivcov preskúpiť sa okolo spoločných prostriedkov prežitia celých domácností a, predovšetkým, schopností prežitia a zúfalej dômyselnosti žien. V Číne a industrializovaných mestách juhovýchodnej Ázie sa milióny mladých žien natlačili okolo výrobných pásov a do továrenských hál. Vo väčšine Latinskej Ameriky, vynímajúc severnú hranicu Mexika, táto možnosť ale neexistovala. Namiesto toho deindustrializácia a decimácia mužských pracovných miest vo formálnom sektore dotlačila ženy k improvizovaným zárobkom občasnými prácami, a to predajom alkoholu, pouličným predajom, upratovaním, čistením ulíc a okien, praním, zbieraním odpadu, staraním sa o deti a prostitúciou. V Latinskej Amerike, kde bola participácia mestských žien na pracovnom procese vždy nižšia než inde, bol ich prienik do terciárneho sektora neformálnych aktivít počas 80. rokov mimoriadne dramatický.

⁸³ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

Podľa teórie by mali 90. roky napraviť škody 80. rokov a mestá tretieho sveta by mali opäť získať svoje miesto a prekonať vytvorenú priepasť rozdielov. Po bolesti reštrukturalizácie mala nasledovať úľava globalizácie. Štúdia OSN označuje 90. roky prvým desaťročím, v ktorom sa globálny rozvoj miest konal v takmer utopickom prostredí neoklasickej trhovej slobody.

Počas 90. rokov sa obchod rozširoval takmer bezprecedentným tempom, uzavreté oblasti sa otvorili a výdavky na zbrojenie znížili. Všetky základné vstupy do výroby zlacneli – poklesli úrokové miery a zároveň ceny základných komodít. Kapitálové toky boli stále menej limitované štátnou kontrolou a mohli sa rýchlo premiestňovať do najproduktívnejších oblastí. Podľa dominantnej neoliberálnej doktríny by za týchto takmer perfektných ekonomických podmienok mala nasledovať dekáda nevídanej prosperity a sociálnej spravodlivosti.

V skutočnosti však mestská chudoba pokračovala vo svojom neúnavnom raste a rozdiel medzi chudobnými a bohatými krajinami vo väčšine štátov narastal, rovnako ako to robil predchádzajúcich 20 rokov, nerovnosť príjmov sa zvýšila, či v lepšom prípade ostala rovnaká. Globálna nerovnosť, meraná ekonómami Svetovej banky, dosiahla koncom 20. storočia podľa Giniho koeficientu neuveriteľných 0,67 bodu.⁸⁴ Matematicky sa to rovná situácii, keď najchudobnejšie dve tretiny sveta nemajú žiaden príjem a bohatšia tretina všetok.⁸⁵

Prvotná chyba vedúca k mexickej kríze sa nachádza vo vyvlastnení komerčných bánk, ktoré ich oslabilo a poskytlo málo spoľahlivé vedenie pre privatizáciu a úverovú expanziu.

Okrem toho, nasledujúce faktory odhaľujú skutočný rozsah finančnej zraniteľnosti v Mexiku na konci roka 1994:

1. polofixovaný výmenný kurz,
2. silný tok účtu platobnej bilancie v dôsledku obrovskej miery úverovej expanzie z nadhodnotenia kurzu
3. podstatný nárast úrokových sadzieb v USA,
4. politického napätia počas roka 1994 – tento fakt je začlenený medzi hlavné faktory spôsobujúce krízu väčšinou analytikov len zriedka

⁸⁴ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁸⁵ Spracované podľa publikácie The Challenge of Institutional Reform in Mexico, autor: Riordan Roett, vydavateľstvo: L. Rienner Publisher, Boulder, 1995, strana 56-136

Príznaky a príčiny ekonomickej krízy v Mexiku v roku 1994 poskytujú cenné poznatky, z ktorých najdôležitejšie je pravdepodobne nutnosť pozorovať správanie úverových agregátov, aby sa tak predišlo bubline na trhu nehnuteľností a zabezpečila sa transparentnosť pri zverejňovaní finančných informácií. Hoci mnohé z týchto príznakov sú teraz takmer samozrejmé, a hoci všetky relevantné informácie boli v tom čase k dispozícii aj medzinárodnej finančnej komunite, bola zhoda, že Mexiko je robí všetko správne.

4. 2 Prognózy vývoja ekonomiky

Pre mexickú ekonomiku bol rok 2009 rokom krízy a hlbokého prepadu. V roku 2010 došlo k postupnému ozdraveniu ekonomiky a tento proces bude prebiehať aj v roku 2011, hoci sa predpokladá zníženie rastu ekonomiky o 1-2%⁸⁶. Faktory, ktoré ovplyvňujú rast ekonomiky sú najmä: vývoj na zahraničných trhoch (USA, EÚ), vnútorný dopyt, vývoj cien ropy a bezpečnostnej situácie. Hoci možno získať lacné úvery pre privátny sektor prevláda trend neistoty (finančnej, daňovej i osobnej), ktorý obmedzuje aktivity firiem a následný rozvoj ekonomiky. Neočakáva sa, že by sa v tomto roku podarilo vytvoriť nové pracovné príležitosti v takom rozsahu, ako v roku predchádzajúcom, keď došlo k vytvoreniu viac ako 730 tis. Miest, ktoré však i tak sotva vykompenzovali úbytok pracovných síl v predchádzajúcom krízovom roku 2009.⁸⁷

Tabuľka č.7: Odhad makroekonomických ukazovateľov mexickej ekonomiky na rok 2011

Inštitúcia	HDP	Inflácia	Výmenný kurz MEX/USD	Nezamestnanosť	Priemyselná výroba (ročný rast)
Svetová banka	4,20%	4,50%	5%	12,25	3,30%
MMF	3,90%	3,20%	4,50%	12,35	4,40%

Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁸⁶ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁸⁷ Spracované podľa štatistík OECD dostupných na http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html, dátum: 14.03.2011

V roku 2010 došlo ku zvýšeniu daňového zaťaženia. Daň z príjmu bola zvýšená z 28% na 30% a tiež IETU⁸⁸ stúpla zo 17% na 17,5%. DPH sa zvýšilo z 15% na 16%.⁸⁹

V legislatívnej sfére bude naďalej prebiehať boj o balík zákonov s protikrizovým efektom. Jedná sa predovšetkým o zákonné normy modifikujúce a zjednodušujúce výberové konania, znižujúce bankové poplatky a marže, brániace monopolným praktikám, ktoré podporujú inováciu a nezamestnaných v čase nezamestnanosti, posilňujú úverový proces, podporujúce investície a rozvoj vidieka a niektoré ďalšie zákony. Veľmi významný je z tohto hľadiska návrh prezidenta na daňové výhody smerujúce k repatriácii kapitálu investovaného mexickými firmami v zahraničí.

Jedenásť krajín, ktoré tvoria „Arco Pacific Latinoamericana“⁹⁰, uvažuje o spojení v rámci jednej dohody o voľnom obchode s cieľom pritiahnúť predovšetkým ázijské investície⁹¹. Ekonomiky Arco Pacific (Kolumbia, Kostarika, Chile, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Panama a Peru) by sa mali navzájom viac otvoriť a prepojiť Dohody o voľnom obchode, ktoré medzi nimi v rôznej forme sú, v jedinú dohodu, aby sa stali atraktívnejšími pre ázijské investorov. Zhodli sa na tom ministri obchodu vyššie uvedených krajín na V. ministerskej schôdzke Fóra „Arco Pacific Latinoamericana“.

Mexiko bude aj naďalej pracovať vo všetkých medzinárodných organizáciách (s dôrazom na transatlantickú spoluprácu, hlavne na štáty EÚ, ktoré by mali byť záložným trhom v prípade výpadkov na americkom trhu). Orientáciu obchodnej politiky na EÚ však nezdierajú predstavitelia mexickej podnikateľskej sféry, ktorí ako svoje priority definujú hospodársku a obchodnú spoluprácu s Čínou, Kóreou, Japonskom a Indiou. Realisticky však treba vidieť, že aj v budúcnosti americký trh (USA, Kanada a krajiny Latinskej Ameriky) zostanú pre Mexiko dominantnou oblasťou obchodnej výmeny a hospodárskej spolupráce. Vzťahy k tejto zóne sú axiómou mexickej hospodárskej politiky a cez viditeľnú snahu diverzifikovať teritoriálne štruktúru svojho zahraničného obchodu je potrebné konštatovať, že Mexiko nemá voči EÚ ofenzívnu stratégiu. Napriek tomu však tempá rastu jeho exportu smerom do Európskej únie rastú rýchlejšie, než opačným

⁸⁸ jednotná podnikateľská daň

⁸⁹ Zdroj: Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika, Instituto Nacional de Estadística y Geografía México

⁹⁰ Fórum latinskoamerickéj oblasti Pacifiku je neformálny priestor pre vyjednávanie a koordináciu na vysokej úrovni pre identifikáciu a realizáciu spoločných činností zameraných na vytváranie synergie medzi zúčastnenými krajinami v ekonomike a obchode, s prihliadnutím na ich spoločný záujem na posilnenie vzťahov s ekonomikami Ázie a Tichomoria. Členskými krajinami sú: Mexiko, Guatemala, Salvádor, Honduras, Nikaragua, Costa Rica, Panama, Kolumbia, Peru, Čile a Ekvádor

⁹¹ len Čína napr. investovala priamo v Latinskej Amerike a v Karibiku do roku 2008 32,239 mld USD

smerom. Pritom pre mexickej exporty na americký trh predstavuje významný problémový faktor tlak ázijských krajín, najmä Číny, ktorých vývoz čiastočne vytláčajú mexickú konkurenciu.

Záver

Cieľom diplomovej práce s názvom „Ekonomický vývoj Mexika“ bolo podať ucelený obraz a analyzovať vývoj ekonomiky Mexika spolu s atribútmi, ktoré tento proces ovplyvnili v najväčšej miere a charakterizovať oblasti, ktorých sa zmeny od 80. rokov 20. storočia dotkli najviac. Dospeli sme k viacerým zaujímavým faktom, ktoré sú špecifické pre vývoj hospodárstva Mexika.

Mexiko si prešlo viacerými krízami a veľkým prevrat vo vývoji ekonomiky krajiny bola jednoznačne kríza v roku 1994, známa aj pod názvom decembrový omyl alebo tequilová kríza. Pred týmto obdobím nečakaného hospodárskeho úpadku bolo Mexiko považované za model úspešnej hospodárskej politiky. Peso bolo stabilizované, inflácia klesla z vyše sto percent na jednomiestne číslo, a roky liberálnych štrukturálnych reforiem sľubovali fázu stabilného rastu so zvyšujúcim sa životným štandardom pre obyvateľstvo. Po vypuknutí krízy sa krajina začala považovať za negatívny model správneho riadenia ekonomiky štátu. Hodnota národnej meny od decembra 1994 voči doláru klesla, inflácia sa opäť vyšplhala rapídne hore, následne hrubý domáci produkt v tom roku klesol a veľký počet Mexičanov v tejto najťažšej recesii prišlo o prácu.

Po decembrovej kríze sa ukázalo, že krajina podobne ako pred krízou zadlženosti v roku 1982, žila nad svoje pomery a bez zábran sa zadlžila. Pred platobnou neschopnosťou zachránil Mexiko začiatkom roku 1995 len miliardový pomocný balík zložený z prostriedkov amerického fondu pre menový stabilizáciu a Medzinárodného menového fondu. Účinky mexickej menovej krízy sa prejavili nielen v Mexiku, ale ako takzvaný Tequila efekt otriasli finančnými trhmi v takmer celej Latinskej Amerike. Rastúce úroky a dovozné ceny uvrhli Mexiko do ťažkej recesie, ktorú krajina dlho neprekonávala. Nádej v tom období priniesol vývoj zahraničného obchodu, kedy vďaka devalvácii vzrástol mexický export za prvých desať mesiacov oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho, zatiaľ čo dovoz klesol.

Po tom ako sa hospodárstvo dokázalo z decembrového omylu spamätať, prišiel ďalší ekonomický šok v podobe dopadov americkej finančnej. Ekonomiku Mexika poškodila finančná kríza a recesia v Spojených štátoch amerických vzhľadom na pokles amerického dopytu po mexických tovaroch, nakoľko ekonomická situácia Mexika je vždy do značnej miery ovplyvnená vývojom hospodárstva USA, ktoré rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje hospodársky rast Mexika zo svojej pozície najväčšieho obchodného partnera

krajiny. Výrazné zmeny nastali v ekonomike Mexika v roku 2004 kedy ekonomika významne vzrástla a v 2007 kedy začal rast postupne klesať. Rast hospodárstva bol od roku 2008 negatívne determinovaný aj situáciou v USA, ktorú odštartovala hypotekárna kríza, a ktorá sa následne preliala do ostatných odvetví ekonomiky.

Medzi ďalšie faktory, ktoré výrazným spôsobom ovplyvňujú a naďalej aj budú ovplyvňovať vývoj ekonomiky Mexika jednoznačne patria: vývoj cien ropy a svetovej ekonomiky, situácia na zahraničných trhoch, neistota na medzinárodných finančných trhoch, oslabenie vnútorného trhu, implementácia úsporných opatrení mexickej vlády, dostatok štrukturálnych zmien a bezpečnosť.

Ďalším našim cieľom, ktorý sa nám podarilo úspešne splniť bolo definovať ciele zahranično-obchodnej politiky Mexika. V tejto oblasti môžeme problémy krajiny čiastočne prirovnať k nedostatkom zaostalejších krajín Európy ako je Albánsko alebo Ukrajina. Mexiko totiž musí zlepšiť infraštruktúru, poskytovanie stimulov malým a stredným vývozným podnikom, vstup zahraničných investorov na národný trh, ako eliminovať prekážky v hospodárskom raste, dosiahnuť rovnosť výrobných podmienok s konkurenciou, zvýšiť investície do ľudského kapitálu a celkovo nastoliť demokratický režim

Aj cieľ preskúmania aktuálnych problémov mexickej spoločnosti považujeme za naplnený. Charakterizovali sme problém etnicity Mexika, hospodárstva, postavenie žien v mexickej spoločnosti, ktoré je vo väčšine oblastí problematické. V tejto časti sme prišli k záveru, že jedným z hlavných problémov mexickej spoločnosti je kriminalita a korupcia. Skorumpovaní vysoko postavení úradníci a predstavitelia vedenia štátu, tak bránia rozvoju ekonomiky štátu a celkovej životnej úrovne obyvateľstva, keď dávajú prednosť osobnému prospechu v podobe úplatku pred národným pozitívnym vývojom.

Z našej celkovej analýzy predpokladáme pozitívny ekonomický vývoj Mexika na rok 2011, ktorý by mal nadviazať na relatívne úspešný rok 2010. Rok 2010 bol kladne hodnotený najmä v raste HDP, vytvorením nových pracovných príležitostí, vývojom inflácie a zvýšením devízových rezerv. Hnacím motorom rastu ekonomiky je vonkajší sektor, predovšetkým závislosť na vývoji ekonomiky USA a vývoj ekonomík EÚ. V prípade, že by v roku 2011 došlo k stabilizácii medzinárodných trhov a zároveň oživenie vnútorného trhu, najmä rast vnútorného dopytu, mohla by ekonomika výrazne rásť. Stále však platí, že ide o nedostatočný rast mexickej ekonomiky. Je potrebné, aby ekonomika bola schopná vytvoriť adekvátne množstvo pracovných miest. Vyšší rast HDP je tiež podmienený zvýšením bezpečnosti, ochranou zahraničných investícií, zvýšením

konkurencieschopnosti, rastom investícií do fixných aktív firiem, transparentnou fiškálnou politikou a cenou ropy.

Použitá literatura

Knižné zdroje:

CHANGING STRUCTURE OF MEXICO - Political, Social, and Economic Prospects, autor: Laura Randall, vydavatel'stvo M.E. Sharpe, Armonk, NY, 1996

Confronting Globalization – Economic Integration and Popular Resistance in Mexico, autori: Timothy A. Wise, Hilda Salazar, Laura Carlsen, vydavatel'stvo: Kumarian Press, Inc., 2003

Mexican Banking and Investment in Transition, autori: John A. Adams Jr., vydavatel'stvo: Quorum Books, Westport, CT, 1997

MEXICO The Remaking of an Econom, autor: Nora Lustig, vydavatel'stvo: Brookings Institution Press Washington, D.C., 1998

Mexico's private sector – recent history, future challenges, autor: Riordan Roett, vydavatel'stvo: Lynne Rienner, Boulder, CO., 1998

Neoliberalism revisited – Economic restructuring and Mexico's Political Future, autori: Gerardo Otero, vydavatel'stvo: Westview Press, Boulder, Co, 1996

Polarizing Mexico – The Impact of Liberalization Strategy, autor: Enrique Dussel Peters, vydavatel'stvo: Lynne Rienner, Boulder CO., 2000

Privatization in Latin America – New Role for the Public and Private Sectors, autor: Werner Baer, Melissa H. Birch, vydavatel'stvo: Praeger Publishers, Westport, CT, 1994

The Challenge of Institutional Reform in Mexico, autor: Riordan Roett, vydavatel'stvo: L. Rienner Publisher, Boulder, 1995

The Oxford History of Mexico, autori: Michael C. Meyer, Hardcover, september 2000

Periodiká:

A Diario

Diario de Mexico

El Dia

El Economista

El Financiero

El Norte

Hospodárske noviny

La Jornada

Reforma

Sme

The News

Trend

Internetové zdroje:

Arco del Pacifico, dostupné na: www.arcodelpacifico.org/

Banco de Mexico, dostupné na: www.banxico.org.mx

Cámara de Comercio de la Ciudad de México (Národná obchodná komora Mexico City),
dostupné na <http://www.camaradecomerciodemexico.com.mx/>

Cámara Nacional de la Industria de Transformación (Národná priemyselná komora pre transformáciu), Mexiko, dostupné na: www.canacindra.net

Comisión Federal de Electricidade, Mexico, dostupné na: www.industcards.com/st-other-mexico.htm

Consejo Empresarial Mexicano de Comercio Exterior (Rada pre zahraničný obchod Mexika), dostupné na <http://www.comce.org.mx/>

Instituto Nacional de Estadística y Geografía México (Národný inštitút pre štatistiku a geografiu Mexika), dostupné na: www.inegi.org.mx

Ministerstvo hospodárstva SR, dostupné na: www.mhsr.sk

Ministerstvo zahraničných vecí SR, dostupné na: www.mzvsk.sk

Secretaría de Hacienda y Credito Público, dostupné na: www.shcp.gob.mx

Secretaría de Relaciones Exteriores (Ministerstvo zahraničných vecí Mexika), dostupné na: www.sre.gob.mx

Secretaría del Trabajo y Previsión Social, dostupné na: www.stps.gob.mx

štatistiky OECD dostupné na
http://www.oecd.org/statsportal/0,2639,en_2825_293564_1_1_1_1_1,00.html

štatistiky OSN dostupné na <http://www.un.org/en/development/progareas/statistics.shtml>

Týždenník Profit, dostupné na: <http://profit.etrend.sk/>

Týždenník Trend, dostupné na: www.etrend.sk